

OMAGIU INTERNAȚIONAL

gazeta

ORGAN SAPĂMINAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTA ROMANIA

literară

Anul XIV Nr. 38 (777) Joi 21 septembrie 1967

8 pagini: 1 leu

La O.N.U. pe frontispiciul Palatului din Manhattan, drapelul tuturor națiunilor lumii și-au început fluturarea comună. Surprinsă pe obiectivul camerelor de televiziune, deschiderea celor de a 22-a sesiuni a Adunării Generale a descărcat peste meride, odată cu această fluturare îmbrățișată de stindarde, un sentiment de încredere și speranță în destinele viitoare ale lumii contemporane. E un sentiment pe care trebuie doar să-l trăiești, culegând din relațiile grăbite ale ziaristilor datele cu cea mai mare încercătură activă.

Alegerea ministrului afacerilor externe al României, Corneliu Mănescu, în funcția de președinte al Adunării, este pentru noi prilej de nelămurită mîndrie: majoritatea covârșitoare a steagurilor lumii au înconjurat cu fluturarea lor tricolorul român, în semn de prețuire și stimă. Omagiu lor se adresează României socialiste, recunoașterii unanime a politicii sale constructive, lucide, pe plan extern.

La o protecție spirituală pe meridiane, acest omagiu se transformă în recunoașterea rolului important pe care fiecare țară, mai mare sau mai mică, — așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, în expunerea cu privire la politica externă a partidului și guvernului, la sesiunea Marii Adunări Naționale din Iulie, a.c. — îl are de jucat în istoria societății contemporane.

Poporul român a știut de-a lungul multor secole de zbucium și încercări aspre să-și ocrotească, să-și consolideze virtuțile păstrării ființei sale naționale, a știut să-și apere independența și unitatea sa, dezvoltarea de sine stătătoare. A învățat, mai presus de orice, că pentru a fi respectat trebuie să-și știe să respicie.

Diplomația românească, de la cei dintâi reprezentanți ai săi, illustrează, grăbitor, această altitudine de respect continuu pentru toate popoarele, pentru marile valori materiale și spirituale create de ele în decursul istoriei. Pornind numai de la Mihail Kogălniceanu, sărbătorit în acest început de toamnă pe întregul continent, și parcurgând cărțile sale fundamentale, ca istoric, diplomat și om de mare cultură, descoperim rațiunea primordială a spiritului său, aceea de afirmare a ființei poporului cărui îi aparține. Puțini autori reușiți în diplomație și drept internațional au intuit cu precizie lui Nicolae Bălcescu rolul pe care o națiune independentă și suverană îl are și trebuie să-l îndeplinească pe arena lumii. Iar dacă ne întoarcem mult mai în trecut, chipul logofătului Tăutu sau al postelnicului Constantin Cantacuzino luminează, din acele vremi, principii pe care le slujim și azi, cu convingere și credință. Există, deci, și azi o tradiție pe care, ca și în alte cazuri, am știut s-o păstrăm și s-o dezvoltăm.

Zguduită de mari prefaceri revoluționare, lumea contemporană a trecut, în ultimele decenii, printr-o serie de evenimente, care prin amploarea și complexitatea lor exercită o puternică influență asupra destinelor viitorului. Socialismul reprezintă astăzi o realitate integrantă și holăitoare a lumii contemporane, în afara căreia nu-și poate găsi o adevărată rezolvare nici una din problemele internaționale. Prezența în forul suprem internațional a înțelegerii state eliberate de sub apăsarea colonială face cu atât mai sensibil și mai actual — cum remarca tovarășul Corneliu Mănescu în discursul ținut cu ocazia alegerii sale în calitate de președinte al celei de a 22-a sesiuni a O.N.U. — rolul drept cardinal — dreptul popoarelor de a dispune liber, fără amestec străin, de soarta lor — de respectarea cărui depinde în ultimă instanță pacea lumii.

În fața Organizației Națiunilor Unite se deschide așadar un câmp larg de activitate, în sensul coordonării armonioase a acțiunilor pașnice ale tuturor țărilor lumii, pentru asigurarea climatului de moralitate, de respectare și promovare a acelor principii care din todeauna asigură nobletea omului și a întregii umanități.

O privire sumară a agendei de lucru a actualei sesiuni — focarele de război din Asia de sud și din Orientul Apropiat, problemele luptei anticoloniale și împotriva discriminării rasiale, problemele dezarmării, problemele universalității O.N.U. — arată că cele trei luni vor fi luni de muncă și încordare comună a tuturor țărilor membre. Semnul sub care debutează e mai mult ca oricând de bun augur.

G. I.

LECTURI INTERMITENTE (XXIX)

După I. M. Rașcu, despre ale cărui amintiri literare, în speță cele două extinse studii, în aceeași măsură doctele și străbătute de emoție, consacrate lui G. Bacovia și lui G. Ibrăileanu, ne-am întreținut nu de mult un alt efort, deopotrivă de credincios, Eugeniu Speranția, din gârda de onoare a „Vieții Noi” și a profesorului Ovid Densusianu își publică, sub titlul Amintiri din lumea literară (Editura pentru literatură, 1967), însemnările cite a strîns despre oamenii de litere, pe care i-a cunoscut, de-a lungul a șase decenii și uneori, cum vom vedea, chiar și mai mult. În realitate, Eugeniu Speranția e un memorialist, cu mult mai complex decît titlul volumului său lasă să se bănuiască. Amintirile sale despre oamenii de litere, pe care i-a cunoscut de aproape și la ale căror credințe inima sa a consunat: un Ovid Densusianu, un Alexandru Macedonieski, un Horia Furtună, un Ion Minulescu, un Emil Isac, sau despre cenzura literară de la „Vieța Nouă” sau „Literatură”, al cărui unul dintre mădularele de primogenitură a fost, strălucese mai puțin prin acea anecdotică anecdote d'abord, atîta de prețuit la Junimea și care dau atîta savoare amintirilor lui George Panu și Iacov Negruzzi. Desigur, anecdoticul nu e neglijat nici în amintirile literare ale lui Eugeniu Speranția, însă el nu predomină. Cutare scenă amuzantă, la una din primele ședințe ale cercului de la „Vieța Nouă”, cînd se legau cunoștințe și cînd timidul neofit ce era, își declina, în loc de al său, numele celui, pe care-l știa din scris și pe care-l știa să-l cunoască; cutare tușă din portretul volubilului nostru amic, poetul Alexandru Stamatiad, impetuos din natură, mai ales cînd pleda pentru poezie, dar neizbit, în totul unei discuzii aprinse, să-și plaseze, exemplul strălucit; reconstruirea unui moment din baletul coregrafic, cu care Ion Minulescu își însoțea magnificele recitări ale poemelor sale, cutare scenă din cenaclul „Literatură”, cînd, în verva gesticulanță a perorațiilor, „maestrul” răstoarnă, imperterbabil, cafelele negre ce tocmai erau servite; și, nu mai puțin, pe cit de subtil pe care-l de ingeniosul joc de cuvinte „Jumele mor”, je jume pas descendre” al spiritului lui Horia Furtună, elev de liceu pe atunci, încercînd să dezarmeze în chipul acesta modernismele unor tineri colegi, ce-și pierau scrumul țigaretelor în paharele cu ceai — sint stîvea numai dintr-o trăsătură anaostivă ale amintirilor lui Eugeniu Speranția, ce luminează un portret și-l îmburese o situație, fără să lătureze caracterul, o recum grav și științific al volumului său.

Ca și confratele său I. M. Rașcu, de care-l apropie și vîrstă și practica îndelungată a unei aceleiași ideologii poetice, și care ne-a dat cu amintirile sale două substanțiale capitole de istorie literară, Eugeniu Speranția face în cartea sa nu numai simplă operă memorialistă, dar și istorie literară și critică, alterînd portretul, fie rapid, fie de proporții, cu judecata de valoare privind o personalitate literară sau un curent literar. Exemplele abundă și le voi lua, dintru început, din cele două capitole, oarecum complementare ale volumului „Ovid Densusianu” și „Reviștia Vieța Nouă și cercul ei”. Gîsînd în marginea conceptului „artel pentru artă”, proclamată și pusă de Ovid Densusianu, cu statornică credință, Eugeniu Speranția ajunge, la capătul unei sustinute argumentații în favoarea adevărului, că orice artă e, prin destîn, socială, și în care gînditorul, filosoful și estetul își aduc contribuția lor contribuție, ajunge la concluzia că totuși, în ciuda unor imprecizii de termeni, Ovid Densusianu a militat, în permanență, pentru o poezie socială. El a predicat în teorie dar și în vers, o continuă lărgire a orizontului, un cult al energiei și al muncii, o justă prețuire a mulțimilor, o poezie

PERPESSICIUS

(Continuare în pagina 7)

Ilustrație de LIGIA MACOUEI

ȘTEFAN AUG. DOINAȘ orizonturi

Există un orizont pe care-l sparg cu altul dinăuntru. Altoiță, boltește frumusețea, tot mai larg, un arc spre depărtarea înnoită. Mai e, apoi, un rîu în care las să curgă altul. Netrăite încă, bat vîrste în ghiocul unui ceas cu sunet plin ca o mare-adîncă. Așa-mi împing hotarele. În aeru-nărcat de noi stamine, așez mereu pe zarea fără fund neregănită răzvrățite-n mine.

nocturnă

Păsările lumii se retrag una-n alta, noaptea, în pădure. Am trecut de cel din urmă prag al cîntării. Ochii vor să fure perspectiva care, oscilînd, ne deschide dinîntur zarea. Stăm pe aburul atît de blind al tăcerii, ca pe răsuflarea unor voievozi. Încet, încet, coborîm — și nu măi știm de nime. Numai pasul lui și violet, ne urmează prin întunecime. Sus, vărgat de crengi spre răsărit, cerul pare-un unicorn ce plînge a cel du-te-vino mult rărit al mereu sălbaticului singe. Cum o să ne-nlăncem îndărăt? Într-o frunză neagră de ferigă stă ascuns, nezămislit, un făt care ne cunoaște și ne strigă.

„Tu nu ești frumusețea...”

B. P. Hasdeu, poetul

breviar

Informat de tot ce se petrece în țară, deținătorul imperceptibilei ironii transcendente din O vizită la castelul Iulia Hasdeu îi transmitea lui Zarișopol de la Berlin, la data de 21 august 1907, printre alte știri: „Ce Bogdan-Petriceicu e pe de-aia”. Iar la 17 septembrie urma epilogul, după comentariile din ziarul Opinia: „Din cronica ilustrului nostru poet, pe care l-am vădit în urmărea lui au fost, numărați, 27 de asistenți, afară bineînțelese de babele și mesogii ohavnici ai cimitirului. Acu am înțeles eu vorba lui V. Hugo: „Grands hommes, sachez mourir à temps!” adică să nu moară în la saison morte, cînd nu e nimini în București”. Intr-adevăr, genialul scriitor se stînsese din viață la 25 august st. v. (7 septembrie st. n.), după o lungă agonie, în bîzaru său castel de la Cimpina, ca să fie îngropat peste două zile în nu mai puțin ciudatul lui cavou de la Bellu, alături de soția sa Iulia și de neuitata lui fiică, cu același nume, de a cărei pierdere rămăsese nemîngîiat. Ploasa fără spiritulistă a unui grup de prieteni adusesse desigur oarecare consolatorie frămîntului părinte, pierdut însă și el pentru știința noastră filologică și istorică și pentru literatură, cărora le adusesse contribuțiile unei inteligente vaste, ispitită de cele mai îndrăznețe ipoteze.

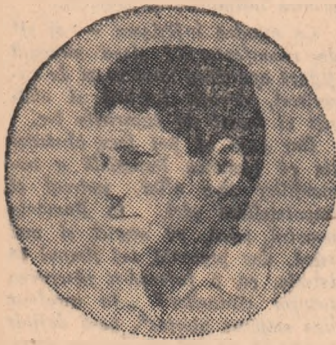
Poetul avea și el mai multe coarde la liră. Personal, se credea înzestrat în direcția viziunilor întunecoase, ale unui romantism negru. Cine nu-i cunoaște confesiunea estetică? „O poezie neagră, o poezie dură, / O poezie de granit, / Mîscată de teroare și palpitînd de ură, / Ca vocea răgușită pe patul de tortură, / Cînd o silabă spune un chin nemărginit. // Ar fi o ironie să cînt eu flori și stele / În veacul nostru pe pămînt, / Cînd ele sunt o lavă, gramată cu vâpsel, / Ar adevărul gema tempeste și resbele, / Blăstem, urgie, neguri, pucioasă și mormînt!” (Viersul).

Adevărata lui vocație lirică era satira, ca un bici mînuit cu voluptate și ură; iar cînd gînditorul se tempera, poezia lui era una de idei, manevrînd simboluri transparente sau explicite, ca în genul fabulistilor. De la Cezar Boliac, nimeni nu mai înfărașe pe „ciocoi” cu atîta sete de dreptate și de răzbanare. Poeme ca „Oda la ciocoi” (apărută în 1869 cu titlul Oda la boeri) și Complotul bubei (întîi intitulat, în același an, Congrațiuțuna lepșilor) se citeșc și astăzi cu interes: „Un mort, ce-n cursul vieții a secerat blăsteme, / Poporul povesteste / Că viermii nu-l mîncăz și nemiloasa vreme / În vecl nu-l putezeste: / Cînd vine miezul nopții, cînd fulger și tună, / Din gaura-ngrozitoare / Strigoiul demorteste și iese la furtună... / Să tie asta oare?”

Miron Radu PARASCHIVESCU

Șerban GIOCULESCU

NOTE DE LECTURA debuturi

VASILE PETRE FATÎ:
Floare de leandru

Poet adevărat se prezintă în „Floare de leandru” Vasile Petre Fatî, un băiat de lângă mare. Cu ocazia floarelor volum nou apărut, mai ales când o vohă de debuturi, critica obișnuiește să caere o nouă înconștabilă proaspătului sosit, de parcă lumea s-ar schimba în fiecare zi. Oarecum dificil de cuprins într-o formulă, volumul său de debut se înscrie pe linia gravă a poeziei noastre. Un

univers proaspăt al copilariei transfigurată în cuvinte pline de musturile materiei. Biografia lirică prezintă în volum vâdește sensibilitatea subită a copilului lăsat în voia lui pe platurile solare. O stare obsesivă a lui Fatî este aceea de călător, vizibilă aproape în toate poeziile. „Si deodată morțea veni / pe sub ușa închisă / prin geamul sperit / (marșuri copacii îndoliat / și răpăda, / mator această lacrimă) / Vorbi fiului său risipitor. / Ingenunchet lângă ultimele cuvinte... (Tatalui meu, Vasile) sau „Iată pe balustrade cîntă marinarii / apele cresc în vis / și tu mamă singuratică, s-aprînzi focul / fiului tău, călător”. (Dor). Poetul se aniversază în octombrie, nu ca Walt Whitman în unele, ci sfîșit privind-și imaginea în oglindă. Multe versuri aduc viziunea unei existențe fragile, unei „vieți subțiri”. Depășirea copilariei, ceritudinea pierderii ei, smulge accente de tragism asemănătoare sentimentului provocat de extincția („Ultimul copil”). „Bravul soldat Svejk” înseamnă neapărat o virtute de ironist amar. Deosebiri în se pare însă viziunea creată într-o poezie unde mitica pare a fi numai aparență,

figurile de circ incrementiv; soldatul va bate toba numai o clipă, eventual reginei te va saluta numai o clipă și un domn frumos va cînta la chitară numai o clipă — entuziasm de două parale — „și tristizat vei rămîne la urmă / cînd toate acestea / se vor întoarce la locurile lor” („Tr”). Poezia merită să fie citată în întregime. Dintre poezii cu certe aspirații celeste, Fatî ni se pare a trăi cel mai mult în albastru: „Pînă-n zăm stat, plină-n zori / Cu stele care pier. / Ce noapte grea, ce povești / Vai, am rămas singur pe cer”. Dacă trebuie să arătăm neapărat o filiație, ne gîndim (desi poetul aparține unei alte zone de sensibilitate) la Blaga. Ipostaza de călător (despre care am amintit mai sus) a lui Fatî ni se pare curiosă numai în mîsură în care el s-a oștărit și a trăit lîngă mare. În reprimă, de aceea, lipsa din volumul său a fințelor subacvatic, pentru că frunze și case și nori și cer există oriunde. Dar pusul care însoțește marea? Volumul lui al lui Fatî adăpostește și teribilismul cum ar fi: „și o țigară fumegînd în moară”, poezii nerrealizate ca „Un băiețel așteptînd în marginea frunsei”, „Fragment”, „Varianta”.

Gheorghe PITUȚ
EMIL BUNEA:
Din versurile unui medic de țară

De ce, mă întreb, acest volum de debut a fost intitulat, aproape la fel ca jurnalul doctorului Ulieru, *Din versurile unui medic de țară*? Pînă la un punct, împrejurarea este desigur o dovadă de modestie și de lipsă de pretenții foarte în spiritul poeziei lui Emil Bunea. Însă cine citește cu atenție cartea acestui debutant își dă seama că pentru Emil Bunea poezia nu e un „violin d'Ingres”, ci nu e un medic care face și versuri, ci un temperament privind lumea [la modul liric]. Cu alte cuvinte, el este un poet, și mai firesc ar fi abia acum să spună că experiența de viață pe care acesta neîndoișor o are, apasă linia profilului său într-un chip propriu. Ceea ce se observă număidect la Emil Bunea este temperamentul său așezat, spiritul său senin, clădit pe o biografie supraviețuitoare: „Seniștatea mea de acum / Este una din fetele / Ațior neliniști invins” — măturăsește poetul și, aproape în tot ce scrie el, e o lipsă de ostentativă demnă de obriașă sa rurală. Dar absența gesturilor impulsive, a avinturilor momentane, vine și din predispoziția spre contemplație, ceea ce dă versurilor lui Emil

Bunea un aer interiorizat și meditațiv, îndoeshi în subtext. Memoria poetului va refaca deci aspectul unei „copilării melancolice”, într-un cadru dezolat, acela al provinciei de altădată: „Copilărie melancolică într-o curte / Departe, spre periferia unui oraș de provincie... / Peste drum / o cîrcă / Și mesele gelioșpat pe loc / Bătute de vînt... / Printre ele, o fată cu piciorul de lemn / Aranjază pahare / O, și mama ei, spînzurată / În ușa magariei de lemn / N-a înțeles să penduleze / În amintirea mea, după alții ani”. Totul e spus direct, versul e mereu nud, dezghețat de metaforă. Pornind de la datele acestei poezii, un autor romantic ar fi avut, totuși, gustul scrierii amănunțite a stării de neliniște. Emil Bunea evită însă tensiunile lirice acute, posibile prin asemenea confruntări. În contemplația lumii din jur el caută mai curînd o eliberare și gestul său final e de temperanță: „Ieș pe stradă să nu mai aud / Poezietul piciorului de lemn / Al fetei / Pe caldarul copilariei mele” („Copilărie”). Cîntul Am răzuit amplifica mult acest decor, devenind un reportaj în versuri, transcris din memorie. Tabloul e pictat în linii aspre dar culorile violente contrastate trădează aici o nevăzută surprinzătoare la un autor care în general tinde să se domine. Căci tonurile dure ale poeziei lui Emil Bunea din acest ciclu tin mai mult de pictura peisajului și, deci, de o anume „tehnică” și nu de starea sufletească a poetului care se păstrează esențial calmă. Partea a două a volumului, intitulată *Din versurile unui medic de țară*, este, după afirmația lui Victor Felea, care semnează o caldă prefață, un „jurnal liric”. Mult mai unitar, acest ciclu este alestit, ca și *Am văzut*, din scurte servențe. Poetul notează — nu totdeauna cu acuitate lirică necesară — stări sufletești, reflecții spontane, schimbări peisaje, tranșerie visuri întime sau întîmplări din viața sa ca medic plecat într-un sat din preajma Dunării. Scriind, cum s-a spus, o poezie de notă, se poate însă ușor observa că aceasta este în acord cu temperamentul autorului. Poetul nu-și impune arriorie o stare emotivă, falsă în substanța ei, ci în lucrurile așa cum sînt, în proza lor diurnă, pentru a sugera apoi natura mai adîncă și mai nobilă a acestora. Ceea ce animă universul scrierii lui Emil Bunea e prezenta unei conștiințe morale: „Am treizeci de ani. Sint medic. / În cabinetul alb în care / Destinele unorii se mai pot prelunge. / Încea odată tîni spun / Ca voi rămîne aici, pînă cînd, / De timp fața mea va ajunge / Ca o lîtrie motolită în palma / Și întînsă-napoi, grijiului” („Autoportret de-o zi”). Emil Bunea e, cum se vede, un sentimental stăpînit de devoțiunea profesiei

pentru care versul devine mod de a se confesa. De aceea, poezia lui se reține îndoeshi ca imagine generală și în detaliile ei de expresie. Sînt în acest volum puține versuri memorabile, dacă le privim separat (deși anumite constatări prea intrate de mult în convențiile lirismului ca: „Vom sufla dintr-o dată în lampa amintirilor / La care ne cîntăm carnea viții” etc., trebuiau oricum sacrificiate) dar, ca impresie de ansamblu, poezia lui Emil Bunea se reține datorită emoției și sentimentului de plenitudine pe care le degază. **Ion BUDESCU**

UN OM CU INIMĂ ALEASĂ: TUDOR ȘOIMARU

Cu Tudor Șoimaru pierdem nu numai un scriitor și un publicist adevărat, dar și un om de aleasă înzestrare sufletească. Așa l-am cunoscut în urmă cu zece ani cînd, redactor fiind la revista unde apar aceste rînduri, am mers să-l solicit un articol despre rîscoalele țărînești din 1907. Îl cunoașteam mal demult din scrișul său — ani și ani de zile de prezentă cotidiană. Din articolele sale ce vădeau un ascuțit simț al observației politice și sociale, o perspectivă intelectuală și o cultură vastă, din cronicile sale dramatice în care recunoașteam pe pe cel ce îndeplinește simplu o profesune, ci pe cel pentru care teatrul este o vocation și o pasiune. Aducea în paginile scrise de el viziunea adevăratului om de teatru, dovădind un simț sigur al valorilor, dînd totdeauna judecări chibzuite și mature. Îl cunoașteam și pleșele sale de teatru de pînă atunci, „Furtună în Olimp” și „Alacrisii”, piese care au marcat în momentul reprezentării lor trepte către împlinirea unei dramaturgii românești de aleasă calitate. Ultimul deceniu am fost mereu împreună și l-am cunoscut îndeaproape. Avea aproape șazecei de ani și deși o suferință fizică timpurie începuse să-l neliniștească, nu s-a desprins de la masa de scris. A publicat cele două monografii romantice, cea despre Grigore Manolescu, una din cele mal izbutite lucrări ale genului în literatura noastră, cealaltă despre Cezar Bolliac. A scris acea emoționantă evocare dramatică intitulată „Povestea Unirii”, o cronică a luptelor pentru unirea principatelor. Și tot din acea perioadă s-a inspirat ultima sa carte care are în centru personalitatea simbolică a lui Moș Ion Roșă, carte pe care Tudor Șoimaru n-a mai apucat s-o vadă leșind de sub tipar. Nu a fost un scriitor prodigios și nici unul din aceia care să-și însușească fiecare apărute de o reclamă publicistică violentă. Era un om sfîșit din cale afară, modest, un om care nu vroia și nici nu știa să întredînă în jurul numelui său zgometul aplauzelor continue. A scris dintr-o dorință lăuntrică, dintr-o necesitate sufletească, din credința lui în frumusețea și noblețea acestei profesunii. Așa a înțeles publicistica și literatura Tudor Șoimaru pe care timp de cinci decenii le-a slujit cu un devotament emoționant. De aceea, ori de cîte ori vom înfîlța numele său, ori de cîte ori vom fi alături de o pagină a sa, ne vom gîndi că omul acesta ne-a lăsat nu numai mărturie vii despre timpul în care a trăit, nu numai pagini de emoționantă valoare artistică, dar și o profundă lecție de etică scriitoricească, de adevărată modestie. **Valeriu RAPEANU**

avancronică de NEAGU RADULESCU

„POEZII CONTEMPORANĂ” de AUREL MARTIN

„G. IBRĂILEANU” cronica literară de AL. PIRU

Puștin știu că acest critic cu fața războinică a scris în adolescența lui versuri serafice pe care, însă, din lipsă de convingere sau de curaj, a preferat să le publice sub pseudonim (în Jurnalul literar), lăsînd numele necîntat pentru comentariul literar. Al. Pîru face parte din echipa de tineri de la Jurnalul literar în care G. Călinescu își pusese mari speranțe, orientîndu-i spre documentația literară și solidă pregătire universitară. Cel care urmează aproape ortodox aceste recomandări sănătoase e autorul de acum al monografiei G. Ibrăileanu, format în atmosfera intelectuală a Iașului în care cîteva generații de cărturari grupați în jurul Victiei Românești reușiseră să reinvie, în deceniile interbelice, vechiul spirit al Junimii. Prestigiu lui G. Ibrăileanu era, în mediile academice și literare, cuorm și, după moarte, numele lui începe să fie pronunțat cu evlavie de către tineri care văd în critic un mucenic al spiritului, exemplu de rar devotament pentru cultură. Nu e, atunci, de mirare că înțita carte subred și, în acest caz, interesul pentru biografia reală seade. Opera moralistică a criticului (Privind viața și alte) lasă, însă, am impresia, deschisă și ipotetă de mai înainte. Suferința e, la G. Ibrăileanu, un mediu de existență, expresia unei psihologii complicate, refuțată, nemulțumită de sine, înspăimîntată de priveliștea morții. Ca oricine trăiește aproape de ideea ei, criticul ajunge, cu timpul, a nu mai avea distanța filozofică necesară, și ataraxia, atitudinea spiritelor înalte, îl părăsește. Conventoria nu e simplă și, oricîte probe materiale am avea că omul făcea greu față suferințelor mizerabile ale trupului, nu e cazul a răpi biografice latura mai înaltă tragică, spirituală, singură, de altfel, care interesează și care justifică, într-un anumit sens, opera, pătrînsă cu adevărat de sentimentul grav al morții (Adela, Privind viața etc.).

dispariția criticului etc. Intenția e, aici, de a da criticului, și pe acest plan, o biografie satisfăcătoare: reală sau nu, legenda iubirii lui Ibrăileanu devine, ca aceea a lui Sainte-Beuve pentru Adèle Julie Foucher, soția lui Hugo, obiect de studiu. Alții lezau ce s-a creat e aceea a suferinței lui G. Ibrăileanu, ipohondru, temător de moarte, superstitios în privința focului și a microbilor. Biografia lui Al. Pîru confirmă, cu amănunte savuroase, și pe aceasta. Ce se sugerează mai puțin, e latura tragică a existenței, punctul mai înalt spiritual al acestei neliniști. E. G. Ibrăileanu e bolnav închipuit, căzut la obsesii și manii proverbiale, sau în incertitudinea sa trăiește ceva din sentimentul metafizic al morții? Al. Pîru înclină să creadă că, spiritalucește, G. Ibrăileanu era în creșterea în forțele vitale, întreprinzător și optimist. De este așa, suferința criticului plutește foarte aproape de pămînt, aripile ei spirituale sînt rezecate. Totul nu-î dechî ceterul unui organism subred și, în acest caz, interesul pentru biografia reală seade. Opera moralistică a criticului (Privind viața și alte) lasă, însă, am impresia, deschisă și ipotetă de mai înainte. Suferința e, la G. Ibrăileanu, un mediu de existență, expresia unei psihologii complicate, refuțată, nemulțumită de sine, înspăimîntată de priveliștea morții. Ca oricine trăiește aproape de ideea ei, criticul ajunge, cu timpul, a nu mai avea distanța filozofică necesară, și ataraxia, atitudinea spiritelor înalte, îl părăsește. Conventoria nu e simplă și, oricîte probe materiale am avea că omul făcea greu față suferințelor mizerabile ale trupului, nu e cazul a răpi biografice latura mai înaltă tragică, spirituală, singură, de altfel, care interesează și care justifică, într-un anumit sens, opera, pătrînsă cu adevărat de sentimentul grav al morții (Adela, Privind viața etc.).

biografic, capitolul cel mai savuros la lectură e tot acela despre moralistul Ibrăileanu, într-o ipostază specială: Ibrăileanu și femia, unde citim aceste fine observații despre psihologia unei vîrste critice: „Mai întii, Ibrăileanu trecea prin faza cînd bărbatul începe să se prefacă în nesimțit din actor în spectator limitat, gustînd dragostea nu numai în înfăptuire, ci și mai cu seamă, în imaginație. La această etapă, pasiunile mari vin adesea sub forma unui simplu capriciu, la început, pentru a deveni apoi furtunoase. Conștință a unei îndelungate refuzări, nevoie de ieșire din cotidian? Cu astfel de explicații am aluneca într-un domeniu de mult interzis. Iubirea este, pentru Ibrăileanu, antidotul morții, sentimentul care singur poate îndepărta din conștiința trează imaginile terifiante ale actualii final. Căci în vreme ce corpul se subrezește și ca orice materie se supune lent legilor neînduplecate ale firii, sufletul are nevoie de un rezazim pentru a mai ține nestînsă voința de a trăi.”

Nu poate trece neobservată melancolia pe care o ascunde textual, trecut prin aplele lirice ale sufletului. Adela prilejuiește comentarii de același ordin și, fără a deveni cu totul lirică, fraza începe să se rotească în jurul a două desene grafioase: sint reprezentările pe care criticul, stăpînit de un sentiment de jubilație, le trage din opera integrală, la respingerea totală, sub pretextul lipsei de expresie și a ideții corborite. Eroarea ce s-a făcut, în ultima vreme, și pe care Al. Pîru o îndreaptă (nu de tot, cum vom vedea) e de a judeca pe Ibrăileanu în afara climatului de cultură în care a trăit și de a-i minimaliza adversarii, reali sau presupuși. Raporturile, astfel interpretate, nu dezavantajează, în special, pe E. Lovinescu, față de care G. Ibrăileanu a manifestat, cu adevărat, în mai multe rînduri o atitudine de rezervă, ca o vîșneală de negație totală. La rîndul său, E. Lovinescu avea, în ceea ce privește critica iesean, idiosincrazii. A ridică, din cauza acestei neînțelegeri, omenește explicabile, pe unul și a cobori pe celălalt nu e o operație critică serioasă. Are, de aceea, absolută dreptate Al. Pîru să considere, cercetînd îndeaproape lucrurile, că în chestiuni fundamentale de literatură, pozițiile celor doi critici nu sînt ireductibile, și chiar de ar fi, diferențierea în opinii nu dovedește nimic în ceea ce privește valoarea. E curios, totuși că Al. Pîru care vede bine unde duce, în critică, judecata sentimentală, reia în monografie cîteva din vechile prejudecăți privitoare la Lovinescu. Acesta din urmă, după o judecată mai veche, ar fi un scriitor delectabil, stilistic, dar cu puține idei. O grea prejudecată privește Istoria civilizației române moderne, socotită de G. Călinescu o replică voluminoasă la Spiritul critic în

cultura românească și, acum, de Al. Pîru o operă care nu dispune — nici de vioiciunea dialectică, nici de o documentație mai bogată decît aceea a lui Ibrăileanu, transcriindu-i doar mai sistematic (...) și confruntîndu-l cu teorii sociologice inefficiente” (p. 224). E, însă, de discutat dacă așa stau lucrurile. Sociologii mai vechi de la Viața românească puneau la îndoială pregătirea în materie a criticului bucureștean, ca și buna lui credință. Descoperirea unei inadverente (Lovinescu atribuie o broșură de Ion Ghica unui autor moldovean) atrage, după sine, sancționarea deplină a lucrării, socotită, pînă în ziua, o regretabilă erzie de „beleștii” amestecat în chestiuni unde nu se pricepe. Cîtă altfel, Istoria e însă o scriere ideologică de cel mai mare interes, un poem ideologic, cum i-am zis, al liberalismului românesc, încetîntor la lectură. În cîteva idei fundamentale, E. Lovinescu se înfîlcește cu Spiritul critic, în altele însă credințele se despart. Acceptarea unei scrieri atrage după sine respingerea celeilalte: critica nu trebuie, în nici un caz, să adopte, ca în vechile războaie, tactica pustirii pentru a face mai ușoară apărarea unei opere. O operă care se ridică, triumfătoare, pe ruinele altora, e, oricum ai privi lucrurile, un spectacol de primant. Solidaritatea, vigoarea ei ies din confruntarea liberă. În ce privește teoria specificului național, faptele trebuie văzute, iarăși, și din cealaltă direcție. Lovinescu nu respinge, ca s-a spus mereu, ideea specificului; se ridică numai împotriva transformării lui într-un principiu de valorificare estetică. În cazul poeziei noi faptul e incontestabil: G. Ibrăileanu aplică restrictiv ideea specificului și respinge lirica mai nouă pe motiv că aceasta nu e interterată de realități autohtone. Se poate răspunde că în literatură nu au fost reprezentările etnografice conștință, ci filozofia unui popor, atitudinea față de datele esențiale ale existenței. Poezia exprimă, mai ales, prin individualitatea creatorului, pe acestea din urmă, mai greu, e adevărat, de depistat la analiză. În ce privește polemica în jurul ediției Eminescu, Al. Pîru crede că, aici, Ibrăileanu a dat adversarului său, E. Lovinescu, lovitura de gratie („execuția [din] iunie 1929”). Inventarul procesului e însă dezolant și, la urma urmei, fără nici o importanță. E. Lovinescu a întocmit incidentul ediții și, cînd e vorba de a-i judeca opera, nu aici trebuie căutate contribuțiile sale. Ediția cu pricina e, firește, modestă și, ceea ce se poate, reproduce greșile edițiilor anterioare: E. Lovinescu recunoaște trei, G. Ibrăileanu de zece ori pe atita, rău Al. Pîru, care numără bine probele din doar, decide că e vorba de șaptesprezece. Ce importantă au, mă întreb, toate acestea și intrucît ridică ele, în ochii spiritului, pe G. Ibrăileanu și nimicește pe E. Lovinescu?! Polemica rămîne, oricum ai judeca lucrurile, fără glorie și e greu de hotărît, în lipsa unor idei care să fi fost puse în joc, cine a ieșit învingător și cine învins. Important e altceva și acest lucru trebuie spus cu insistență: G. Ibrăileanu e un critic cu uimitoră intuiție, mult mai fin decît se crede îndeobște. În el trăiesc, aproape dramatic, aspirațiile criticii de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, sensibilitatea lui, tot așa, exprimă melancolia față de lucrurile ce pier. Formula criticii e aceea sociologică și psihologică, fixată la confluența curentului „științific” (reprezentat la noi de Gherra) cu critica estetică a lui Măiorescu. O primă încercare, deci, de a concilia cele două direcții, într-o operă în care nu știința triumfă, ci intuiția individuală, talentul de a observa drama spiritului creator. **Eugen SIMION**

NERODITOR

Dăruie-se-va focului smochinul neroditor.
Așa e rânduiala din veci.
Ci, Zeule, nu m-ai preschimbât în cenușă.
De ce ?

Frică-mi-e de ucigașele flăcări,
Fiecare nerv înnebunește, gândind.
Mai nelădurat e însă chinul așteptării.
Aruncă-mă în gheană mai curînd.

Înfășurat în văpăi, voi fi ca un pom
floritor. Ca o flăcătoare mireasă.
Mai nelădurat e însă chinul așteptării.
Ca a coborît ingerul bunevestirii.

De ce numai focuri lăuntrice
invizibile, să mă devore ?
Lasă-mă barem o clipă să ies
din mine, din cenușa din suflet.

Alții arbori dau rod
măcar o frunză, măcar un grăunte de ghindă.
Hărăzit îmi e să rodesc
doar țăratec, cenușă, lăuntric.

AD VENEREM

Teamă să nu-ți fie.
Umile, ierțele mele
altarul n-au să-ți profaneze nicicînd.
Către crengile pomului tău
nu voi urca brațul meu tremurînd.

Alte zeițe îi duc
crinii sfioși și acești porumbei.
Minerva nu disprețuiește ofranda
poienilor sărace —
ale cadrilor mei.

La ușa templului tău
de ce am poposit ?
Printre mișei, printre zei, printre cîini,
sub soclu, în colb prăbușit,
de ce înalț către tine
tremurîndele miini ?

Către tine, care ești și nu ești !
Năluca ești ? Mireasmă ești ? Boare ?
Zeiță căutată pe drumuri cerești, pămîntești,
Frumusețe,
de zei, de cîini și flori vrăjtoare !

VINĂ ZĂPEZILE!

De ce m-aș amăgi ?
Destinul s-a rostit.
Cu frunzele te duci, Poezie,
cu focurile din frunze te stingi.

Vină zăpezile ! Încingă-mă ghiata lucidității
În zale de ghiată își vrea Minerva ostenii.
În zale de ghiată, în zale de ghiată,
În albe zale candidă își vrea Minerva ostenii.

O, ghiată candidă, o puritate-a zăpezii,
Înfășurați-mi inima ! Nu sînteți voi poezia ?
Albă zăpadă, geometrice perfecțiuni glaciolate,
nu voi nașteți floarea regiinei ?

CÎNTEC MUT

Apleacă-ți, floare, cupa.
Numai roua
din ea mi-ar vindea arsurile adînci.
O, primăvara ! Scrumul iar s-adună,
cel sufleteș, împărășit. Răsfrîngi
incendii solari. În singe mi-l arunci.

Destinul nu vrea, printre trandafiri,
precum Saadi, vremelnicia să mi-o port.
Să sfredelesc mi-e dat, cu unghiile, roci.
Graul mi-e scrisnet monocord.

Ci lacrimile cîntă fără glas,
cînd roșia cupă, floare, îi-o priveșc
îndepărtează-o. Soarta s-a rostit.
Ne-nădușleacă, dăra soartă, soarta dreaptă
s-a rostit.

Printre coloanele de trandafiri mi-e interzis.
mi-e interzis, mi-e interzis, mi-e interzis
orice popas.

SUFLETUL

Sufletul meu e codrul devastat,
cutreierat de suflul rece-al toamnei.
De-un dor de ducă, smuls din rădăcini
o frică rece îl carbonizează.

Trudii urcate, aspre hotărîri
cad, frînte, sus. În urlat se rezolvă
Sufletul meu e cerul spăimîntat,
pe care un poet l-a auzit
strigînd cu jale după ciuta lui,
după himera ciutei sale moarte

MIRACOL COTIDIAN

Andrei

lată-ne iar în Belleme.
Primiv uimiți miracolul
Chiar viermele neadormit
contemplă, în extaz, din noi.

Fiu al lărnii, trecător,
iată-te Tatăl. Coborînd
în vreme, nici în veșnicii,
răscumpărat de pruncul sfințit.

E fiul tău. Privește-l și-l adară
Din tine rupt, e dorul Mumei.
Privește-l mut.
Închină-te Femeii.

El, Fiul, doarme. Doarme ca atunci
În ieslea-mprejmuită de luciferi.
El singur doarme. El, Mintuitorul,
în noaptea asta de-neceput de lume

Doar el nu știe că acum, în aer,
cetele nouă îngeruși
îi cîntă nașterea, că stelele-l vestesc
în răsărituri, magilor.

Concentrație

Aleea, de răcoare vesperală
A înlemnit. În loc de lămpi, ovală
Paloare străvezie s-a oprit
Și-n limita-i riglată-n ebonit
Cameleoni alunecă de teamă
Din loc în loc pe tuburi de alamă.

Întinde-te pe pîntecă de-a latul
În jur cristalizează losofatul
Din stînci vor poposi paruvi heruvi
Ducînd colibe de anohoreți pleșuvi
Ci răsușește-te ! S-a luminat din
nou.
Să ne răsfrîngem în pereți de ou.

Captivitate

Așteptăm. Toate celelute vîi
Au conture cărămizii.
Umedul verde din legume
Nării îmbrucăți peste lume
Stelele, noaptea, scuarul pustiu
Date-s cu tiv cărămizii.
El s-a furîșat în lumine
S-a prelinș între tine și mine
Între degete și obiecte
Cu ciudate unde perfecte
El, cuprinse-n rețele vise
Luminează sub ploapele-nchise.
El stă dîncol de toate
Lucrurile. În față și-n spate.
Pînă și gîndul fugit de el
Pare-o sămîntă inclusă în gel.
Neîncolțită sămîntă viz,
În lac de ceară cărămizie.

Urbi et orbi

Acum în acele provincii, departe,
Plutește dragostea prin gări deșarte
Și zbirîntie geamul prelung și sus
Vestind aiurea veniri de Iisus
Cînd, doar pe marile-n sală,
placate,
Trag fluierînd garnituri pictate.

În oraș e-o clipă de tropote. Vin
Corăbii pe uliți cu pîntecul plin,
Corăbii lente, plutînd spre Rim
La patru palme de caldarîm.
Bălfînd din clopot atunci cînd zac
Remorci în hale date cu lac,
Clădiri colosale cu savanți coborînd,
Lustruînd balustrade cu zîmbet
blind,
Și femei de serviciu purtînd fișiu.
Noaptea, cînd spală email fildeșiu
Și-apoi incuie clădirile toate
Goale, să doarmă stîlcind din lăcate.

Accident

Nu-i albă pulpa retezată
De seceră prin negri bobii
Ci stacojie ca o potă
Septempunctată de microbi.

Și nici nu-i pulpă, lupii clipa
Au și mîncat-o, cu decor...
Era poate-n ogor aripa
Unui imens cvadrimator

Care-o căzut cu canapele,
Cu țări alămuri, cu tichii,
Cu degete prin mov andrele
De os, cu sculuri arămii,

Și cresc în locu-i vegetale,
Roz ochi adînci înșiși din trunchi,
Cu ochi adînci incluși în gale
Și catarame la genunchii,

Ciocnite clonț cînd vîntul bate
Iar pasagerii înviază
Să taie lacom din bucate
Feliu cu un segment de roză.

Destin

cu flaming

Să stăm. În praf și soare, pe aleie,
Ciobîtită strîmb la ugerul rotund
O sticlă m-a privit, ca o femeie
Îmensă, cu ginganie la fund.

Nu vă opriți săracu rude stînce,
Vă duceți viața zilnică așa
Precum era, cu rufețe întinse
Și vechi dulceați închise în chisea.

Noi vom rămîne, să primim, de-o
parte
La zurbă voastră cu țingiri de zinc
Și nu veți ști că-n porcelanuri
sparte
Altf de roz, v-așteaptă un flaming.

În el sînt sufletele noastre toate
Ascuse-n insuli de pirafit duioși
Îl vom vîna, acum, pe înserate
Cu lăncii ascuțite din strămoși

Iar voi femei cu minci suflecate
Și roși popuci pe talpa fără gres,
Găli-ve-ți în ceauze verzi, bucate
Trandafirii, cu dafin și măceș

cronica elementară

ȘTEFAN BĂNULESCU

MARIN PREDĂ

Nu cunoaștem împrejurările în care a apărut înția oară cartea de nuvele „Întîlnirea din pămînturi”, ecoul ei, dacă sugestia pe care o aduce fenomenului literar de atunci a fost captivă. Avem în față ediția a II-a volumului, tipărită la „Cartea Românească”, datată „1948”. Un an în care a puțin probabil ca interesul pentru literatură să se fi putut concentra asupra unei cărți ce depășea momentul înț-aiță, înclt risca să treacă foarte puțin observată. Dacă a fost așa, nefericite. Cartea poate stabili un eveniment literar, o dată nerepetabilă, în stare să reînnoadă atfel firul pladeti de scriitori ce formaseră acea „generație de aur” dintre cele două războaie, și să proiecteze din vreme interesul scriitoricesc spre noile zone de literatură modernă. O carte mare în împrejurări improprii. Sublimind o particularitate de destin a autorului. O literatură scrisă la timp, depășindu-și cronicarilă ocupații, poate, cu derutele proprii. Scriitorul trebuia să se oprească, să aștepte ca prezentul de atunci al incertitudinilor literare să devină cit mai repede trecut și în acest mod paradoxal să fie ajuns din urmă și omagiat ? Absurd.

Particularitatea destinului rămîne.

Marin Predă e considerat, nu de puțini, straniu, pînă la absență straniu. Inexact. Un scriitor mai firesc logodit cu timpul său artistic și mai nemulțumit de impedimentele acestei logodne, rar înțîlnești.

Se spune că „Moromeții” au avut o primire triumfală, 1950 și cit ? Parcurem cronicle de la apariția cărții, studiile, referințele, tangențele estetice. În majoritate, cartea le scapă. În plus, alinierea ei cu producțiile confuze și în afara literaturii, de care azi nu mai știe nimeni, pare fantastică. Să ne fie iertat, cîim abia azi acele cronici, recenzii, articole și dintr-o asemenea perspectivă a timpului am vrea să fim crezuți că sintem uluiți de starea majorității observațiilor critice emise atunci : derute de limbaj întîrziat, convertite într-un sincer și unanim efort de a se salva și mintul printr-o carte aflată mult înainte. Șansă încercată. Lăudabil. Pierdută ? Să punem punct. Dar, să sperî la fineșea istoriei literare care să distingă peste ani și retroactiv subtilitățile de timp și loc literar și să descopere adevărul deconcertant că proze de valoare relativă, în comparație cu „Întîlnirea din pămînturi” și „Moromeții”, apărute în alte țări cam la aceeași dată și mai ales după aceea, au atins celebritatea ? Compensație cu umor arheologic. Atenție. Ne cunoaștem la timp scriitorii ? Apare volumul II al „Moromeților”. Oferă încă o șansă ?

Desen de RADU GEORGESCU

Z MICROREPORTAJE DE DUMITRU M. ION

SEARĂ LA MALUL OLTULUI

Dacă nu te abați de la drumurile voievodale, liniștea lor te-mpresoară, îți umple retina cu nemălinfîntite priveliști — minuni pe care oamenii din veacuri le-au iscat din pămînt și lumină și le-au fixat tratoricilor deosebite cu virtuțile turnurilor și turlelor cău-tînd după soarele care vine dinspre marile păduri și seninuri, de dîncolo de colinele Argeșului și mult mai departe, din mare. Zilele la curtea domnească, orele de trîiță ale ochiului care observă puține tîdeaua, le acoperă fantasticele nopți. Nopțile sînt la Curtea de Argeș sînt, tot alt de nemăpomenite ca cele pe care le consumă li-niștea oceanelor.

Peste păduri drumurile își au mersul lor, todeauna aceeași. Rostul lor e să le poarte, să-ți așeze privirea acolo unde niciodată nu ai mai călcat. Las în urmă Argeșul cu juteala lui nopțatecă de mercur și trec pe soare, spre Tara Oltului. Ceea ce vîd eu de aici din înălțimi e numai o singură parte, dar dacă aș urca în munți, aș putea privi

cel puțin o singură dată de pe Negoii țara către Ardeal și Dunăre și mare. Ce limpezime de cer ar trebui ! M-aș bucura să-mi fie înțurcările ale de aproape, iar eu deasupra ca un singur eșar pe toate le înțeleg, apropiindu-și-le sieși cu fiecare cuget mal mut. Cînd mergi, gîndul te-ncearcă, numai drumul te poartă și te duce acolo, unde-ai gîndit. Oțul e frumos numai cînd este aibastru. Eu l-am văzut acum pentru prima oară albastru, traversat de bărci. Acum dacă îți vales Oltului, fără să aștepti să se ridice soarele în creștetul zilei, dai de alte drumuri voievodale, în buzele muntelui, în splendorile care se demulează prin fața ta, în fuga mașinii veșnic în luptă cu kilometri.

În depărtare se profilează umbrele turnurilor Coziei. Minutule cad și între două ramuri de timp râmii la porțile minăstirii un moment pentru o privire de ansamblu.

Cîtorită după doi ani de la urcarea în scaun de către Mircea cel Bătrîn, minăstires poartă pecetea vechimii. Con-

struită din calcar de Albești, oarecum sobru și distins acest lăcaș de rugă domnească te-mbie să cugeți la fapte de arme, la zile de odihnă și pace, la steaguri de izbîndă și resti-vechile picturi ale meșterilor inițiali — imaginația împle-tită cu filozofia populară dă aripi faptelor biblice, le animă. Cîteva clipse de meditație în spatele minăstirii pe malul Oltului. Treptele eoa-boară pînă aproape de apă. De sus, dintr-una din camerele muzeu ale complexului Cozia, răsună glasul poetului Alexandrescu ca o nălucire în cadenta răsturnării valurilor; poate de la ferestrele de sus a privit, poate de aici unde calc ori de altundeva, dar apele și zidurile au tănele lor. Drumurile voievodale te aduc — mîntea trebuie să dezlege enigmele, să-nregis-treze minunile evilor stîni.

Răsună un clopot de seară. Se atinge de muntele Coziei și se repetă. Pe aici Mircea eal-ca și gindea acum cinci veacuri jumătate.

SFÎRȘIT DE VARĂ ÎN MUNȚI

Munții au lăcrărit și chemările lor. Fără de veste plecî de acasă, vara în puterea căldurii și vrei să găsești într-un colț de pămînt, unde niciodată n-a cazit soarele, un petec de dumăzelișcă răcoare, să te bucuri și s-o fărîmi în palmele înfîrșitate. Dar pînă în munte te-așteaptă drumul și abelaa soare de care fugi și care te urmărește pînă dai de păduri, unde niciodată viețuitoarele tulburate n-au fost nici de pași, nici de gloată, nici de focul prea mare al zilei. Te oprești o clipă și binecuvîntezi odihna și h-ana și palmele și ochii care văd munții și iși-nel, cerul și pămîntul, mîncîchil moale și piatra intru-chipînd balauri și capete abstracte cioplite de vînturi și de ape. Te apleci și sorbi adînc dintr-un izvor, iei apa în palmă, îți umezești ochii și obra-ji și arunci stropii grei în cel de lingă tine.

Urci și departe, mult prea departe, e cetatea înfierbîntată, plină de masai și de pași, de zgomote și de semne. Aici ce podoaibă de liniște te întîmpină ! Te simți dintr-odată alt de plin, de puternic și tălpile știu de-acum drumul. Trece o burnă de cerbi într-o goană nebună și din nou liniștea cade peste iarba mă-runtă, peste tine, Orașul trăiește miezul zilei. Zeci de filme, ochii care privesc acțiunea, străzile covîrșite de căldură, strandurile încărcate, mașinile înfierbîntate, acesta este orașul. Și-n munți miezul zilei, dar soarele și apa au glasurile lor aparte, aerul e înșuși o apă în care te scaldă, îți umple sufletul cu țării sa. Turme de berbeci și de oi umplu o margine a muntelui. Tălăzile-n munte par lacrimi ciocnite asurzitor de ne-năzute pietre de bronz. În munte popasul nu-i o rușine — peisajul te-ademeneste, dru-

mul te-ndeamnă, stîncile trebuie să-ți guste zgomotul pașilor, Arșișii sus la marile lacuri trîzii, cînd prin schiturile lumii se toacă vecernia, cînd se înalță imnuri zilei și se șade la masă iar piinea tăiată-n felii vine-n contact cu degetele care-o așteaptă, cu ochii care-o cunosc.

În munți trebuie să iei masa numai după ce a apus soarele; cine n-a văzut cum a-pune soarele-n munți, mare cit o casă în flăcări, lovit de stînci, înțepat de vîrful de păduri și nu i-a privit ochiul de căldură cum se închide, pot spune că și-a răpit una dintre cele mai desăvîrșite în-cintări din cîte sufletul lui poate gusta. El nici nu poate dormi vreedată somnul celui care se odihnește cel puțin pentru o singură noapte în munți.

ICOANĂ PE STICLĂ

Meșterul de icoane cînd zugrăvea, închidea ochii și ca prin sticlă vedea numai cu ochiul frunții vedea icoana sfințului călare pe murg și strîpungînd balaurul. Muia buricul arătătorului în aurul din floarea soarelui și-i zugrăvea nimbul, murmurînd : „De fapt sfințul e Sfințul Cugeț !” Cu zeamă de nucă verde zugrăvea pielea nețedă a murgului, iarăși murmurînd : „De fapt colul e palma înțut-n frîu !” Cu verdele din urzici și roșul din maci zugrăvea solzii, labele, ghiarele și gura de foc a balaurului : „De fapt balaurul este arșișia cîrni, și dacă-ți stringi în frîu inima, și dacă-ți ucizi balaurul poftelor, crești în lumină cit Sfințul Gheorghe !”

BALAUROL ZODIACULUI

„Dragonul zodiilor” îmi spuneau, odinioară, astrologii iar acum arheologii îmi spun „Șarpele fantastic”.

Ce sînt acești balauri sau dragoni ori șerpi de foc care suflă-răsul în noi și-n afară de noi flăcări pe gură, flăcări pe nări și flăcări pe ochi... ?

Flăcări cboroară prin creștet de lehuză pînă în creștet de făț, și flăcări, prin creștet, înșnasc îndărăt în lumea Soarelui și celor nouă Pămînturi încolăcite larg de Balaurul Zodiacului încolăcit, la rîndu-i, de Balaurul-Căii-Laptelei ! Ciudată-i metamorfoza balaurilor : Balaurul-Balană îmi poartă în cîrcă steaua de sub tălpi și din valuri de beznă deschide gura să mă înhate și să mă-nțoarcă-n matricea genunii marine... Balaurul-Șarpe îmi încolăcește domestic șira spinării și cei șapte sori rotîndu-se multicolori. Cînd fulger, se descolăcește-ntr-o clipă — din fiecare solz se zbate-o arîpă — să mă-nalțe-n amiaza visului treaz... Balaurul-Pasăre îmi sfîșie-n clont carne vie din coapse, duhul ușurîndu-mi de trup să mi-l scoată din vîgăună în lumea lipsită de dor, unde tinerii nu-mbătrînesc și bătrîni nu mor. Balaurul-Cal-Roșu îmi soarbe lacom pe-o nară țâvi de țăratec și vîndată pară — și, pe cealaltă, le revarsă afară, și cu mine în spate împotă prin vîmăle văzduhului : zboară ! Și-acum balaurii din lume-i întrece acast Balaur-Berbec ! Sălfîndu-și bot și ochi de miel, se zvîrcolește-n el și-n afară de el și trupul răsucit înel după înel scrie hieroglifă după hieroglifă cerească : Balaurul-celor-două-prezece-semne-zodiacale — de la cap de Berbec fugînd și-nțorcîndu-și nălești ochi spre-adevărața lui țară — pînă la coada-i despicată : perechea de Pești.

POMUL VIEȚII

ÎN CARE CÎNTĂ

PASĂREA MĂIASTRĂ

lată Pomul Vieții, care crește-n ramuri : mii de lighioane, mii de tîi de neamuri, cu clonț, fulgi și dripi, cu bot, păr și labe, cu solzi, colți, venimuri mai țari și moi labare. Și-n pom, drept la mijloc, cîntă o albastră și cuvîntătoare pasăre măiastră, cu trup subțiratic precum e ulcioară care poartă-n pieptul tuturor dorul. Trilule și-n triluri trilulînd se pierde și cit triluește, pomu-i pururi verde, și din virf spre poale, din cracă în cracă, pasări și dihanii trilule și joacă ! Pasărea o clipă de-ar închide pliscul, or muri copacul, l-ar cuprinde viscul, și viețuitoare de pe crengi uscate ar cădea-n țărîna : frunze-nșingerate. Pomul Vieții i-au cioplit icoană figuratului sîreșini de cruce sârmană, și-au creatat cu dalta-n lemnul de troiță : pasărea măiastră cit o porumbiță...

COVORUL CU VOIEVOZI

Mai vîd cu ochii-aducerii aminte patul de fier cu măciucii de-alamă și pe tăbăliile verzi : trandafirii roșii. Pe patul copilului se răsfață, țărătat, o cergă — blana unui urs multicolor sau pielea unui curcubeu lăfos. Pe tot peretele [să privegheze somnul copilului] sta răsfrîng covorul plin de voievozi de parcă l-ar fi izvodit Ion Neculce, Miron Costin și Nicolae Iorga. Iată pămîntii neamului moldo-valah : Traian cel bărbierit și cu lauri pe frunte, alături de Dăbăbel cel bărbos, cușma pe ochi Din singele lor înfrății în Dacia felix s-au născut legendarii descăleători : Dragoș-Vodă cel cu zimbrul și căteava Molda, și Negru-Vodă cel cu fruntea lăfos. Acesta cu barbă albă e Alexandru cel Bun. (Mina copilului îi mingia barba de plus colilui) Acesta este Mircea cel Bătrîn, voievodul sicilor de la Marea cea mare. (Mîinile copilului se hălăceau în valurile de plus albastru). Acesta scund, călare pe-un cal alb, sub coroană de aur, ochii albaștri-albaștri — este însuși Ștefan cel Mare, cel Războinic și cel Sfinț, cîte războaie tot atîtea minăstiri, și cîte moschei adumbrînd Sfința Sofia tot atîtea lăcașuri în noul Bizanț din Moldova (Copilul îl vedea, pe Vodă cum își pierdea telegarul în luptă ! Ca aproduț Purice se făcea moșinoi în pat și striga : „Ho, Măria-ta, sute în șea !”) Vodă acesta ce-și arată minios colul și strînge-n pumnul paloșul să-l fulgere pe frădrătorul Golia — este Ion Vodă cel Cumplit ! (Copilul își ferea privirile-n pernă) Iar acesta cu nasul prelung și mustățile topoașe și ochii ca două țepușe — este însuși Vlad Țepeș ! (Mîinile copilului îi răsuceau mustățile-n covor) Lungă-i Golgota voievozilor noștri cu Brîncoveanu și coconii lui decapitați, cu Horia tras pe roată și turloaiele sparte, cu Tudor din Vladimiriș cioprit și zvîrlit într-o fîntîna. Dar sus, în picul istoriei, stă călare pe șapte cai — cu pieptul cit toți Carpalii și inima cit toată România — stă Viteazul Mihai, și single-i îl gîlție cit Dunărea, și cu bratele își înalță capul decapitat să poată privi adînc în ochi viitorimea !..

1 septembrie 1967

Au trecut câteva zile, timp în care am intrat în ritmul obișnuit al vieții de spirală. Dimineața la ora 6 „Mutți”, bătrina care mă spăla, mă clupea de obraz să mă trezezesc. Mă trezeam greu din cauza somniferelor și așa fi dat oricât să pot dormi mai departe. Dar Mutți era incoruptibil. Avea de spălat 30 de bolnavi în fiecare dimineață, cu săpunul ei foarte mirositor, cu șervețelii ei tipic nemțesc și nu putea concepe să nu-și spele pe toți pină la unu. Pe mine mă lăsa la urmă fiindcă eram cel mai cu dichis. Punea un scânel pe care așeza ligheanul lângă pat, muia șervețelul în apă și mi-l trecea apoi peste față, pe gît, mă ungea cu săpun și repeta mișcarea cu șervețelul. Apa mirosea a clor și-mi făcea rău, dar tăceam stînd nemiscat în aceeași poziție de răstîgnut, încercînd înuțit să deschid pleoapele grele ca de plumb. Pe urmă, Mutți îmi deschise pijama și mă spăla pe piept și la subțiori, tot istorisindu-mi ce-a zis Oberleutnantul de la Volks-polizei din salonul 2, ce face maghiarul de la salonul 5 care zice că știe și românește, la ce oră a plecat ea de acasă și eu n-aveam decît frînturi, pentru că adormeam din nou cite un răstimp și iar mă trezeam mișcările bătrinei. La urmă însă venea operația cea mai grea. Mutți trebuia să mă întoarcă pe o rină și să-mi dea cu spirit pe spate ca să nu fac carne vie. Spiritul era rece, învioră-

soarele pătrundea dimineața și-și proiecta razele peste patul meu, asupra ușii, astfel încît cei ce intrau trebuiau să-și ducă palma la ochi. Mai ales doctorul Strassner, medicul de salon, tînărul acela cu ochelari foarte groși, mărunt de stat, cu un mers puțin topăit. Pe gînsul lumina soarelui părea să-l supere cel mai mult. Poate din cauza lentilelor prea groase, poate pentru că era un soarece de bibliotecă. Nu știu exact. Desi n-a participat la salvarea mea (se afla pe atunci într-o comisie de recrutare), doctorul Strassner simțea o oarecare slăbiciune pentru mine. Venea să mă vadă, în fiecare dimineață, de cum intra în spital. O făcea ca și cînd ar fi voit să-mi dea de știre că a venit, deci să n-am nici o griji. Intra lăsînd ușa deschisă în urma lui, îmi înlînda mîna, mă întreba cum mă simt și pleca. La răspunsul meu zîmbea larg, parcă forțat; totuși nu mîna; nu știa să zîmbească. Zîmbetul lui era mai degrabă un ris fără hohote. Pleca grăbit la treburile sale, lăsînd ușa deschisă în urma lui pînă la perete. Cu câteva minute înaintea vizitei pe care o făcea împreună cu doctorul Weiss, venea iar, arunca o privire circulară prin cameră, muta un lucru de ici colo și ieșea fără o vorbă. La vizită era de-o sobrietate care mă îngheța. Și relata medicul primar sau profesorul lui (odată pe săptămînă) starea sănătății mele la amănuntul despicat

semn de victorie. I-am cerut să mi-o desfacă — nu știam că e de la Pia, bănuiam doar — și să mi-o dea cît mai repede. Oricum, era un eveniment deosebit, căzînd din senin. N-aș putea spune că nu așteptam o scrisoare de la Pia, așa cum n-aș putea spune că așteptam. Mă liniștea convorbirea telefonică, niște lucruri erau deci clarificate, așa că neașteptînd niște veste deosebite nu rîvneam scrisoarea. Totuși scrisoarea a venit și a trezit în mine o nerăbdare acută, abia așteptam să o primesc din mîinile sori Koenig. — Să v-o citesc eu? m-a întrebat — din obișnuință cred — sora. — Încercați, am răspuns rîzînd și sora Koenig a înțeles și a izbucnit și ea în ris. Apoi s-a așezat pe fotoliul tras lîngă pat să-mi tîna scrisoarea astfel încît să o pot citi. Numai că n-am putut-o citi, de față cu dînsa, de-aceea am ridicat totuși mîna dreaptă s-o iau. Sora Koenig n-a protestat, mi-a dat-o spunînd că dacă faci trei sferturi din ce spun medicii e foarte bine. — Cînd o să simțiți că vă doare mîna, să vă mai odihniți, m-a sfătuit și a ieșit discret. Am așteptat să iasă și-am inspirat de cîteva ori adînc ca să pot rezista emoției. Îmi dădeam seama că scrisoarea e plină de tensiune, că literele, cuvintele sînt ca o încercătură gata să explodeze în conștiința mea. Aveam chiar senzația că cele două

n-aș fi avut liniște toată ziua. Era o veste care schimbă o stare de lucruri, o veste care îmi produsea mie o bucurie imensă, o bucurie pe care nu o puteam păstra în mine, Domnul Schieber ar fi trebuit să înțeleagă toate astea. — So, jetz sind sie zufrieden, lieber Herr? — Da, domnule Schieber, acum cred că voi putea citi scrisoarea pe care am primit-o chiar adineori. — O, interesant, o scrisoare? — Da, domnule, o scrisoare de la soția mea. Mă anunță că va veni la mine, cit de curînd posibil. Domnul Schieber m-a ascultat cu toată atenția și mi-a strîns mîna cu mîinile lui boante. — Mă bucur pentru dumneavoastră, stimat domn... Mă bucur din toată înțimă. Îmi va face multă plăcere să o cunosc pe soția dumneavoastră, m-a asigurat el. După plecarea lui am început să recitesc scrisoarea. O făceam, de data aceasta, oarecum obiectiv, ca și cînd nu-mi era adresată mie. Mie îmi era adresată doar vester. Parcurgeam încet șiurile drepte, extreme de ordonate ale scrisului Piei, săream peste unele, amîndîm cît mai mult posibil reînfrînarea cu vester pe care o cunoșteam doar și o împărțisem și domnului Schieber. Îmi dădeam seama că ceea ce fac seamănă cu un joc de copii, că tot ceea ce făcusem și pînă atunci cu domnul Schieber fusese un asemenea joc și totuși nu mi se părea că mișcările de puțin ridicol sau nelocul lui pentru un bărbat de 45 de ani. Bă dimpotrivă aveam sentimentul că îmi sînt dator mie însumi cu tot felul de menajamente și toleranțe din moment ce nu este altcineva din cei apropiați să o facă. Cînd va veni Pia, o va face ea; atunci eu nu voi mai avea astfel de obligații față de mine. Ciudat, cît de mult ne poate întoarce suferința la naivitățile, la spaimele și la dorințele specifice vârstei de lilac a copilăriei!...

— Ei, cum se simte bolnavul nostru? — Toată numai zîmbet, nu m-a lăsat să-l răspund cî s-a grăbit să mi-l prezinte pe bărbatul care o însoțea. — Sotul meu!... Gunther, domnul vorbește germana, și-am spus... Gunther s-a apropiat de pat și mi-a strîns mîna afabil, mi-a spus câteva cuvinte încurajatoare, apoi a privit camera în lung și a rostit concludiv către soția sa. — Este exact cum mi-am închipuit... Rămîne doar să aduc aparatul și ecranul. Dar asta nu înainte de a-l consulta pe prietenul nostru, bineînțeles... — S-a întors după aceea spre mine ca să-mi explice... — Îți-am spus „prietenul nostru”, fără prea multe mofături. Cred că nu te superi că te-am declarat prieten de abia ne-am cunoscut. Nu văd de ce am pierde timpul cu conveniențe, nu-i așa? Deci, dragul nostru prieten, noi am hotărîi să-ți facem o după amiază plăcută. E greu de stat în spital și pe deasupra și departe de casă. Știu din proprie experiență. Dar iată despre ce este vorba: am adus cu noi un aparat de proiectie, un ecran și patru seturi de diapozitive cu imagini din călătoriile noastre. Sîntem niște călători incorrigibili!... Ești dispus să le vizionezi? — Îmi venea să strig de bucurie. Cum să nu vreau să-mi acord timpul unei după amieză înțeleg pînă la ora cînd Schieber Monika va intra să stingă lumina și să-mi ureze: „Schlafen sie gut”? — Fiește că vreau!... O să fie o după amiază minunată! — Perfect! Atunci să mă duc să aduc aparatul și celelalte, s-a grăbit Gunther. Rămăs numai cu doamna cu gropițe în obraji, nu m-am putut stăpîni să n-o întreb: — Ai venit de la Berlin pentru mine? — Eram sigur acum că dacă nu ea, cel puțin Gunther lucrează în redacția al cărui șofer era Wolfgang. — Nu, noi nu locuim în Berlin, ci aici în Dresden. Am fost acolo a trecut pe la noi și... — Ai venit cu el... Sînteiți atît de bună, doamnă... — Edith... Vai, am uitat să-ți spun cum mă cheamă. Eu sînt Edith și soțul meu Gunther... Și avem și doi băieți, Olaf și Gunther. Încă un Gunther. Așadar îți-am prezentat toată familia. Spune, ai mâncat compotul de cireșe? Fiindcă îți-am adus altul, de prune. Făcut de mine... — Edith vorbea cu mine ca și cum ne-am fi cunoscut de cînd lumea. Eu însă eram chinat de curiozitate. Aș fi vrut să știu cînd sînt toșii oamenii aceștia atît de buni, alți de deosebiti care m-au declarat prietenul lor și vin să-mi facă ședere cît de cît plăcută în spital. — Nu știu nimic precis despre ei, presupunem doar cite ceva și asta numai gîndu că e la însoțit pe Wolfgang. Mă ispita gîndul să-i pun ei cîteva întrebări, dar m-am jenat s-o fac, mi s-a părut nepotrivit să o fac și-am trezit surpriza. — Pe mine mă cheamă Dragoș, nu știu dar... — Da, Wolfgang ne-a spus, dar e nume foarte greu de reținut pentru noi... E atît de neobișnuit... Va să zică, Dragoș, Dragoș, Dragoș, să sperăm că îl voi reține... — Urmat apoi un răstimp de tăcere pe care n-am știut cum să-l înțit. Speram să revină Gunther, dar el intră și-atunci mi-am așus aminte că am totuși ce să-i spun lui Edith: — Mi-a scris soția că vine la mine... Azi a venit scrisoarea... — Minunat! Am s-o invit să locuiască la noi. Sînt aproape, pe cheiul Elbel. Am să telefoniez zilnic să aflu dacă a venit sau nu... Auzi, Gunther? Vine soția lui! I-a scris! — Gunther care abia intrase, a lăsat lucrurile jos spunînd: — Inseamnă că cercul nostru amical va cuprinde un nou membru! O să organizăm o mică petrecere cu arcuri și baloane în cinstea ei! Te felicit, prietene!... — Cred că nu mi-am putut reveni din uimire pînă noaptea tîrziu. De fapt am trecut toată după amiază dîntor uimire în alta, conștient sau subconștient. Inseși imaginele pe care le-am vizionat pe ecranul instalat lîngă ușa au constituit, fiecare, cite o uimire. — Moscova, Varsavia, Sofia, Praga, Neva, Vitava, Vistula, oameni și arbori, oameni și construcții, s-au perindat două ceasuri prin fața ochilor mei, însoțite de glasul lui Gunther care îmi dădea explicații, dar peste toate se suprapuneau chipurile celor doi, uimirile pe care el le trezeau în flinta mea. Cînd după plecarea lor, în cameră a intrat Schieber Monika să facă gestul de fiecare seară: stingerea luminii, mi s-a părut că ori am văsat ori sînt pe punctul de a intra într-un vis.

Aveam un difuzor în cameră și la ora 6 dimineața, cînd se deschidea stălia de radiocămară a spitalului, primeam lecția de gimnastică. Profesora, posesoarea unei vult guturale, rostea eu o anume voluptate: „ein... zwei... drei... vier!” Ascultam, vrînd-nevrînd, buimas de somn, în timp ce Mutți mă spăla, asigurîndu-mă că m-a lăsat anume la urmă să pot dormi mai mult, înregistrînd fără să vreau o multitudine de lucruri. Astfel după lecția de gimnastică urma un buletin de știri care se încheia cu un comentariu extern. Nu-l urmăream, dar îmi suna în minte ca un zîmbet. Rețineam doar sfîrșitul: „Auf Wiedersehen!” ca pe o anumită voce ca a lui Berbel Wachholz pe care o ascultasem odată la București și mi atrăgea atenția cu niște melodii de dragoste adolescentină. „Sei mein Kawalier” și „Der Strassenbahn” — ultima cîntată de un bărbat — îmi plăcea cel mai mult. Mi se părea că melodii sînt ale mele, sau că nu puteau izvorî decît din mine și asta pentru că mă simteam cuprins de nostalgia unor locuri care nu și precizau prea bine înfățișarea, ispitit de niște amintiri stăvie, nebulosae, pe care melodii le străbătuseră decenii de zile. Mi se părea în chipul acela că nu mă mai cunosc sau mă am răcit. Aveam senzația că sînt o incertitudine, ceva care nu se poate nici anula nici defini. Iar după aceea, după ce la ora 12 emisiunea se întrepruera, mă cuprindea un dor imens de casă. Trăii fmi veneau în minte pîraiele pe care obișnuim să pescuim vara, la Sadova. Mă vedeam trecînd pe sub botițele molizilor și arinilor spre bulboana cea mai spumegată să arunc undița Casada strălucie: o băteu razele soarelui răbătînd printre ereni. Pe urmă mi rădărea în minte Voronetul. Mă știu de ce tocmai Voronetul. Poate pentru că am urmărit fînt-o și acolo o filmare pentru „Neamul Soarelui-vestilor”. Turia asușită și strălucitoare zăgîrte parcă sticla albastră a cerului. Apoi îl vedeam și îl auzeam pe Ilie Cazacu cîntînd din flaut. „Doina Ciobanului” care și-a pierdut oile”. Ascultasem de nenumărate ori Doina aceasta și nu mă săturasem niciodată. Ilie Cazacu o cînta cu ochii închiși, eu fluieraușul lui de aramă ridicat spre obșni și prelucau acolo unde știa el că sînt turmele. Eu îi urmăream degetele subțiriți și lungi juănd pe flaut, cîntînd smed, spiritualizat, sub pîlăria lui de mîntăie și simțeam cum se topește sufletul în mine. Alteori reîntream tensiunea unui coborîș de

DRAGOȘ VICOL

CAMERA 210

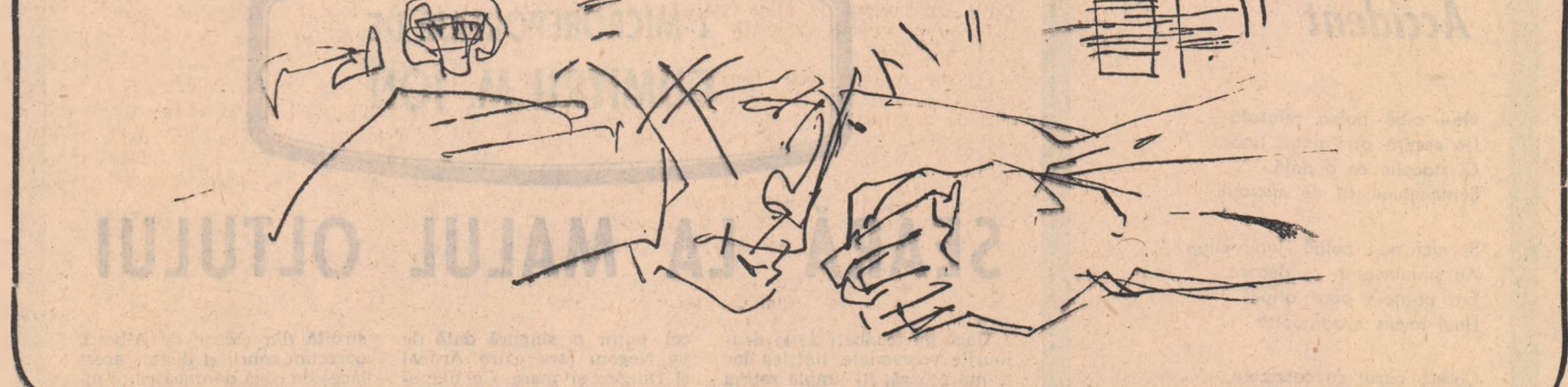
tor, îmi făcea bine. Mutți mă întorcea la loc pe spate, își aduna acareturile, îmi spunea un „No jetz schlaffen sie weiter”, stîngea lumina și pleca. Eu mă lăsam pradă somnului, dar numai pentru câteva clipe, fiindcă ușa se deschidea cu zgomot și intra Frau Roza, un mal de femeie care respira zgomotos, cu găleata și tenia ei cu mîner să curețe lîngă ușa pe distanța. Izbea găleata — buf, pe distanța și începea să steargă fișile de linoleum: fiș-fiș! fiș-fiș! fiș-fiș! Cînd termina stînga și ea lumina muțit, fiindcă număidecînta între altcineva, o fată slăbuță, de vreo 14-15 ani, cu buze căroase, cu sîni mici și obraznici împungînd halatul sinelui, cu priviri curioase, flămînde de nouătăi. Spunea un „Guten Morgen”, puțin cam strîngăreț, apoi se apuca să steargă praful de pe noptieră, de pe pervazul ferestrei, de pe chivertă, de pe ușa, de pe fierul patului meu, privindu-mă eu o insistență și o curiozitate care mă intimidau. Nu mă întreba niciodată nimic, nu-mi spunea niciodată nimic în afară de „Guten Morgen” și „Auf Wiedersehen”, dar la plecarea îmi arunca totdeauna o privire cu o umbră de zîmbet cochec. După dînsa urma Schweser Monika sau Schweser Gertrude sau sora Koenig cu sringile. Răspundeam la bună dimineața și încheidam ochii simțînd cum se încrețește pielea pe mine. Nu mă dureau injecțiile, dar erau multe și abia așteptam să se isprăvească să pot răsufla în voie... câteva ore pînă vînd urmau altele. În sfîrșit, venea Herr Schieber, singurul bărbat din personalul administrativ al lui 71 A Station, care îmi aducea cafeaua și cele două felii subțiri de pine de seară, eu unt și cu gem.

În patru, timp în care pe fața lui nu se mișca o fibră, pentru că la sfîrșit, cînd porneau spre ieșire, se întoarcă repede capul cu zîmbetul lui — ris tăcut — ca să-mi spună: — Zufrieden, sehr zufrieden! — Ne-am împrietinit pe nesimțite. Mă obișnuisem acum ca în clipa cînd intra pe ușă să-l întimpim cu un „o, ce surprîză! și să-mi mut încet picioarele mai spre perete, ca să-i fac loc să se așeze, la celălalt capăt al patului. Foarte citit, doctorul Strassner era curios să afle și alte păreri asupra unor dintre operele care îl nemulțumiseră sau îl nedumeriseră. Cu toate acestea însă nu mă lăsa să vorbesc. Vorbea el pledeat și pro și contra și cerîndu-mi doar să spun da sau nu. La sfîrșit aduna separat da-urile și nu-urile și compara rezultatele. Dacă îl mulțumea concluzia continua. Dacă nu, mă părăsea fără nici un cuvînt, dar revenea în jurul orei 4, înalte de a pleca acasă, ca să-mi spună: „Auf Wiedersehen, für Morgen Frîe.” — Într-o după masă a venit medicul acela tînăr cu obrazii rumeni, cel care îl însoțise pe profesor în prima lui vizită ca să-l scriească drept tîlmaci. — Ei, cum merge? Năvălulescă că pine... — Și eu năvălulesc, domnule doctor... — O, tesigur, chiar profesorul mi-a spus că e pine, m-a asigurat el și s-a așezat în fotoliu tînd o pungă de hîrtie în mîna. — Îi eram recunoscător că pot schimba eu el cîteva cuvinte românești. I-am și spus lucrul acesta și el

foi de hîrtie albă sînt grele și că mă dor degetele tîndu-le. Pia îmi scria: — Trebuie să vin la tine. Trebuie? Dar am și plecat, sînt plecată de mult, din clipa cînd am aflat, dar nu pot ajunge, ceva mă trage înapoi... Sau poate am și ajuns, desigur că am ajuns, sînt acolo nu mai sînt aici. Aici mi-a rămas doar mîna dreaptă ca să a ține hîrtii, și poate a rămas și o privire a lucidității. Atît! Încolo, am plecat, am trecut clandestin peste frontiere, cred că-ți dai seama că sînt lîngă tine. Îmi pare rău doar că nu pot să te înrilesc eu, cu amîndouă mîinile mele, cu toată luciditatea mea... Sînt capabilă de dăruire pînă la sacrificiu, abii încredere în mine și așteptă-mă totuși liniștit. Voi veni pe deplin, trebuie să vin, mă pornesc pe jos dacă e nevoie, mă împărășii în vînt; sînt în stare să plîng pînă ce mă voi transforma în pasăre, să pot veni în zbor... Eu sînt grăbită, atît de grăbită încît trebuie să mă opresso și să-ți spun că te sîrut pe fruntea chinată de dureri, de febre și de așteptare. — Aș fi vrut, sfîrșind de citit scrisoarea, să între cineva la mine, oricine, căruia să-i pot spune vester. Nu mai reîneam din scrisoarea nimic altceva decît că ea, Pia, va veni la mine oricum. Restul: îngrijorările, tensiunea, teama care se ascundea

mi se sîrute mîna... Al sentimentul deodată, că ești mai mult decît te știi... — Schweser Monika nu și-a sfîrșit gîndul. A privit cîteva clipe pe fereastră acolo unde eu eram atît de curios să știu ce se află, apoi m-a privit cu ochii ei de un albastru fraged. — De acum vă va fi puțin mai greu. — De ce? — Începe așteptarea. Și nerăbdarea... Dar zilele vor trece pînă la urmă, nu-i așa? — Desigur, Schweser Monika. — E blondă? — Nu, brunetă. — Credeți că o să se poată împrieteni cu mine? — Fiește, te va iubi ca pe-o soră. — Atunci am să o aștept și eu. Va fi mai ușor s-o așteptăm împreună, nu-i așa? — Îți mulțumesc, Schweser Monika!

mi se sîrute mîna... Al sentimentul deodată, că ești mai mult decît te știi... — Schweser Monika nu și-a sfîrșit gîndul. A privit cîteva clipe pe fereastră acolo unde eu eram atît de curios să știu ce se află, apoi m-a privit cu ochii ei de un albastru fraged. — De acum vă va fi puțin mai greu. — De ce? — Începe așteptarea. Și nerăbdarea... Dar zilele vor trece pînă la urmă, nu-i așa? — Desigur, Schweser Monika. — E blondă? — Nu, brunetă. — Credeți că o să se poată împrieteni cu mine? — Fiește, te va iubi ca pe-o soră. — Atunci am să o aștept și eu. Va fi mai ușor s-o așteptăm împreună, nu-i așa? — Îți mulțumesc, Schweser Monika!

— Guten Appetit, geehrter Herr! Îmi dorea el și mă ajuta să mîncîc eu cele două mîni ale sale cu cîte trei degete (celelalte patru degete l-au rămas pe front). Domnul Schieber era o figură deosebit de simpatică. Cu șorțul lui alb în față, eu mincelec suflecat, era mereu pretutindeni făcînd de toate. Aducea micul dejun, prînzul, punea florile în vase, le scolea seara pe culoar, aducea zărele și le împănă după cum credeai că de curvîntă, se interesa de mărci postale străine, pe mine mă întreba cîte kilometri sînt pînă în România, dacă Sofia e departe de București, fiindcă el a fost la Sofia. Era toată ziua în spital și totuși știa eu excitat tot ce se petrecea în oraș, era la surerit cu incidentele mărunte dintre medici și surori, dintre surori și surori, și cînd avea timp, venea să mă pună și pe mine la curent. Într-o zi l-am spus că am impresia că și-a însușit, muncînd printre femei, o seamă de apucături feminine. — El m-a privit lung, încercînd probabil o retrospectivă a manifestărilor sale și mi-a răspuns că va studia problema, fiindcă merită să fie studiată chiar și numai din punct de vedere preventiv. A plecat descumpănit de la mine, dar eu prima ocazie de „pleaici” — adică talele, — m-a întrebat dacă mă pasionează fotbalul și la răspunsul meu afirmativ mi-a făcut o prezentare foarte amănunțită a Oberliga... — După micul dejun urmau două ceasuri de deslîndere. Ascultam muzică. Emisiunea de muzică ușoară avea drept semn al fragment din Silencie executat la trompetă. Într-o zi l-am auzit pe Constantin Drăghici. Și m-au năvălit toate amintirile. Mi-a părut atît de rău că nu pot scrie. Simțeam atît de acinț nevoia să-i Irimit lui Constantin Drăghici o scrisoare care să nu conțină decît un simplu „mulțumesc”. — La trecut cîteva zile și în ființa mea era liniște, o liniște blîndă pe care mi-o dăduse poate tocmai convorbirea telefonică cu Pia. Acum totul mi se părea limpede: Pia știa ce mi s-a întîmplat, știa că trăiesc; eu știam că ea știe, știam că a trecut peste ceea ce era mai greu, deci nu aveam nici un motiv să mă fiu neliniștit. Acum trebuia să fac totul să mă vindec, trebuia să fac totul ca să recuceresc tot ce pierdusem, chiar și (sau poate mai ales) putința de a scrie un „mulțumesc” cuiva care mi-a adus toate amintirile lîngă inimă. — Acum rezerva mea devenise c înăpere veselă,

— rîs puțin stînjent, apoi s-a grăbit să-mi explice: — Am făcut studiile de medicină la București. Șase ani, e un timp, nu-i așa? Am trecut să înțel românește... Și fînică am făcut studiile acolo am cunoscut pine pe români. La români place în pin. Și nouă, tesigur ne place. Și la tunneafostra place, nu? — Desigur... — Ei fedeti? Acuma n-afeti fole în. Tar afeti fole struguri... Pofim, am atus struguri românești. Să mîncăm amîndoi și se gîndim la Pseureții. Zum Wohl! — Îmi stăruie și acum în cerul gurii mireasma și dulceața strugurilor aduși de doctorul Maywald. Într-o după amiază de octombrie. Am mîncat amîndoi, bob cu bob, un kilogram întreg de Afuz Ali zemoși, cu pielea străvezie. Doctorul povestea întîmplări cu haz din amintirile sale și se amuza copios. — Șitiți, eu am terminat facultatea anul trecut... E așa puțin te-atunei și totuși așa te mult... — 2

— rîs puțin stînjent, apoi s-a grăbit să-mi explice: — Am făcut studiile de medicină la București. Șase ani, e un timp, nu-i așa? Am trecut să înțel românește... Și fînică am făcut studiile acolo am cunoscut pine pe români. La români place în pin. Și nouă, tesigur ne place. Și la tunneafostra place, nu? — Desigur... — Ei fedeti? Acuma n-afeti fole în. Tar afeti fole struguri... Pofim, am atus struguri românești. Să mîncăm amîndoi și se gîndim la Pseureții. Zum Wohl! — Îmi stăruie și acum în cerul gurii mireasma și dulceața strugurilor aduși de doctorul Maywald. Într-o după amiază de octombrie. Am mîncat amîndoi, bob cu bob, un kilogram întreg de Afuz Ali zemoși, cu pielea străvezie. Doctorul povestea întîmplări cu haz din amintirile sale și se amuza copios. — Șitiți, eu am terminat facultatea anul trecut... E așa puțin te-atunei și totuși așa te mult... — 2

— rîs puțin stînjent, apoi s-a grăbit să-mi explice: — Am făcut studiile de medicină la București. Șase ani, e un timp, nu-i așa? Am trecut să înțel românește... Și fînică am făcut studiile acolo am cunoscut pine pe români. La români place în pin. Și nouă, tesigur ne place. Și la tunneafostra place, nu? — Desigur... — Ei fedeti? Acuma n-afeti fole în. Tar afeti fole struguri... Pofim, am atus struguri românești. Să mîncăm amîndoi și se gîndim la Pseureții. Zum Wohl! — Îmi stăruie și acum în cerul gurii mireasma și dulceața strugurilor aduși de doctorul Maywald. Într-o după amiază de octombrie. Am mîncat amîndoi, bob cu bob, un kilogram întreg de Afuz Ali zemoși, cu pielea străvezie. Doctorul povestea întîmplări cu haz din amintirile sale și se amuza copios. — Șitiți, eu am terminat facultatea anul trecut... E așa puțin te-atunei și totuși așa te mult... — 2

— rîs puțin stînjent, apoi s-a grăbit să-mi explice: — Am făcut studiile de medicină la București. Șase ani, e un timp, nu-i așa? Am trecut să înțel românește... Și fînică am făcut studiile acolo am cunoscut pine pe români. La români place în pin. Și nouă, tesigur ne place. Și la tunneafostra place, nu? — Desigur... — Ei fedeti? Acuma n-afeti fole în. Tar afeti fole struguri... Pofim, am atus struguri românești. Să mîncăm amîndoi și se gîndim la Pseureții. Zum Wohl! — Îmi stăruie și acum în cerul gurii mireasma și dulceața strugurilor aduși de doctorul Maywald. Într-o după amiază de octombrie. Am mîncat amîndoi, bob cu bob, un kilogram întreg de Afuz Ali zemoși, cu pielea străvezie. Doctorul povestea întîmplări cu haz din amintirile sale și se amuza copios. — Șitiți, eu am terminat facultatea anul trecut... E așa puțin te-atunei și totuși așa te mult... — 2

MONICA PILLAT

DIN MARE

Tîrziu din funduri moi de ape,
Aduce timpul în grămezi
Urișe scoici — deschise pleoape —
Vistid în moarte liniști verzi.

ZODIE

Încă nu e prea tîrziu,
Încă mai am nouăsprezece ani
În curînd incertitudinile
Mă vor smulge
De pe ochii de pămînt
Pe care mi-am durat Irajul
Și somnul.

Zodia mea e Balanla
Pe un taler stau eu,
Scrulînd în ceată,
În călătarea unui vapor
Ce s-or putea rădăci
Pînă la mine;
Pe celălalt taler
Se află o toamnă
Abia începută.

Mai bine să tac...
Glasul meu ar strîni
Teama frunzelor
Ce nu bănulesc vestejirea.
Semna de-ntrăbare
Își rolesc deasupra mea
Nemărginirea.

FEBRE

Delfini balnavi mă-mpresurau
Meduza lunel delira,
Băloase, steluțe scupou
Fluidul foc pe fala mea.

Febrele — viperele moi —
Mușcua din gîndurile vechi,
Planeta răsie din nori
Suia pe vestejde urechi.

Si galaxii ca bolovani,
Se-ngrămădeau pe-ozurul meu,
Capita oprîgilor ani
Lovea cu spaime-n Dumnezeu.

GH. IONESCU GION

PRINȚ TÎNĂR

Prinț întelep cu faimă peste zări,
Și fără remuscări și fără dor,
Căzu în pragul unei Inerșări
Rob sufletului său cuceritor.

Prinț tînăr și frumos, purtînd în nări,
Ca orice vietate, fin și nor,

Căzu răpus de grele încercări
Rob sufletului său mistulor,

Prinț fără pată, nesorbît nici frînt
E dus din bălăle-n bălălie,
Trup ferecat în cușca orginiei
A sufletului fără de mormînt.

DE-O VIAȚĂ...

De-o viață stau pe mal și cern și cern;
Bătrîni trec, abia tîrîndu-și pașii,
Mă bat pe umăr și îmi spun cumînti;
În valea noastră nu se află aur.

De-o viață stau pe mal și cern și cern;
Bătrîni trec, abia tîrîndu-și pașii,
Mă bat pe umăr și îmi spun rîzînd;
În valea noastră su se află aur.

De-o viață stau pe mal și cern și cern;
Bătrîni trec, abia tîrîndu-și pașii,
Mă bat pe umăr și îmi spun plîngînd;

În valea noastră nu se află aur.
De-o viață stau pe mal și cern și cern...

EPILOG

Mi-e inimă de întrebări bolnavă
Căci multe taine sînt de nepătruns,
Iar întrebarea fără de răspuns
Se-nfoare-asupra ei ca o olravă
Și nimicește tot ce este om,
Și arde tot ce adîlmuce și lălră,
Însucă toate fibrele de pom
Și-ncercă să-și revădă rădăcina piatră;
Mi-e inimă cumună de științe
Sub cea mai dragă glorie a ei.

EFEMERIDE

O, zei sublimi, eu cel născut din timp,
Am tot uitat că-n lume toate curg,
Că eu și zeii; chiar un trist amurg.
Nu cade încă umbră pe Olimp.

Recoltele în cinstea mea s-au strîns
Și nici un templu nu mi se încheie,
Dar azi la sfat, Demetra mi s-o plîns
Că nu mai sînt pe cîmp efemeridă

consemnari

ION TH. ILEA: ANI VII

In pelsajul liricii transilvane interbelice, Ion Th. Ilea nu reprezinta o orientare singulara — poezia sa descede chiar din contemporanii Emil Isac si Aron Cotrus, cu tematica sociala binecunoscuta, putina anarhică („Distragator ciocan, / Lovește-n edificul uman...”), notată mult mai vizibil la Cotrus, cu afectarea unui modernism de expresie, altot pe un fond psihologic eminamente rural, autohton, deosebit de profund la poetul nostru, care — de altfel — și formează una din cele mai importante caracteristici. Această comuniune structurală cu solul și cu istoria îl conferă poetului un fel de dezvoltare autentică, din care izvorăsc și unele stângăcii, în lirica „masinismului” de pildă (in care Ilea e totusi unul din pionierii), dar și cea apropiere directă, impresionantă prin simplitate, de temele cu substrat filozofic. Universul său poetic oferă senzația unei inestimabile intimități, anexată cu liniște târânoasă, aproape casnică. Coordonatele cosmice ale spațiului și timpului sînt bătozitate cu un pas așezat, de om gospodar, și lumea însăși este pentru el un sat mai mare, în care vecinii se strigă peste gard.

N-am bot plăvăni, am bot de loc, în loc de bîci am jeară întinsă pînă în America de Sud. Cei cari mă strigă de-acolo și aud. Satul meu e lumea întreagă. (Vîntul)

Poetul pare să-și fi găsit de timpuriu un timpur convensabil; că și l-a găsit și cultivat se poate vedea din abundența strofei saltărețe, cantabile, din primele sale piese, lăstate pînă acum în paginile zărilor în care au apărut: „Șrei înalti citesc în stele / Sprejindu-mi drumul în cer, / Printre dimbruri și vîlcoale / Doruri vin și focuri pier.” El va cultiva de-a lungul timpului sale activității o plastică neobișnuită a cuvintelor prin excelentă nepoetică. Sînt folosite de predicție cuvinte cu maximă valoare de generalitate, neologisme în general lipsite de încălțură afectivă (ochii „deîn amintiri”, morărnul „imprejmă”, „gărd betonat”, întimplară „agrenaj”), Cuvîntul în sine are o încălțură metafizică nădărită și în acest sens poezia lui Ion Th. Ilea precede eforturile de denudare a expresiei în poezia generațiilor mai tinere, însă la el atmosfera poetică nu se recompune prin „șocuri” antipocetice (adică antiretorice, antitraditionale), ci prin originalitatea relațiilor stabilite între aceste elemente, în sine, devalorizate. De aceea în poezia sa sînt rare

și puțin expresive epitețele, greutatea căzînd asupra metaforelor epice, „dinamice”, adevărate poeme într-un vers, din care elementul determinativ lipsește cu desăvîrșire.

Frânzele-au acoperit lacrimile dimineții-n vie. (Regăstre)

Metaforele neașteptate sînt rodul unei imaginații poetice native, nemisificată, fiind rezultate ale observației — sub acest raport poezia lui Ion Th. Ilea este pur obiectivă — ele se exprimă prin imagini și e firesc deci ca poezia să să fie discontinuă, așdînd forma ca un lanț de notații. Acestea beneficiază de perspectiva intimității cu istoria și cu spațiile, eliberîndu-se de dominația cadrului, a formelor; poetul consideră universul cu un ochi familial, de stăpîn, și anexează sferei relaționale obișnuite, dar fără a-l vulgariza prin comparații propriu-zise. Numa încălțurarea este simplă, avînd maiestria gesturilor ancestrale, de o limpitate și esențialitate care adevărat clasice; „Innămolate-n noroi stau roțile lumii, / Se mistuie-n flăcăiri păduri-le-ninsuș, / Bătută e zărea de bîciul aspru / Al vijeliilor.” (Poporul) Cadența versului este și ea neobișnuită, nu e melodia ușor memorabilă a versului clasic, nici perioada amplă a versului liber. E o cadență aparte, neromantică, urmînd fidel linia tensiunii poetice, cu intonații gnomice, definitive. Cu un material lexical destul de puțin colorat și cu o complexă de interesare de valoare muzicală a versului, mai degrabă supralicitudinal, efectul final al rimerlor simple, poezia lui Ion Th. Ilea are un anumit ritm interior al discursului greu de definit. Intelectualele planului epic, existent în mai toate poemele, cu notația plastică avînd valori multiple, inclusiv cele concludive, alegorice, de veritabile ale o desfigurare alternantă, întreruptă, puțin mai greoale poate, dar inedită, și odată depășită dificultatea a propriei de text, acesta captează.

Mal toată lirica sa este expresia unui sentiment de participare efectivă; în plan natural, participarea sa la ciclurile eterne ale vieții se manifestă printr-un panteism lipsit de orice element mistic. Poetul și natura se întrepătrund, sînt o singură realitate, „lutul unei cu inimă mea”, de aceea și regurile lor se întrepătrund în chip firesc, împrumutîndu-și atribuție specifică, elemente subordonate, într-o frăție universală. Metaforele își pierd deci cu totul caracterul inițiativ, revelator, și transformă miraculosul marilor viziuni în reflexe ale unui univers guvernat de alte legi ale fizicii. Efectul versului struini, epurat de

Fiecare sat e o țară, fiecare țară trece-n basm. Soarele privește prin ochelarii multumirii.

Cimpolul vieții noi își sună-nainte melodia. Florilegiul pe care îl oferă cititorului volumul selectiv Ani VII decapează o personalitate poetică distinctă, bine conturată, facînd personală a lirismului, expresia caracteristică sînt indiscutabil rodul unui temperament poetic autentic. În ciuda obstinăței poetului într-un limbaj deseori greoi, viziunea sa îndrăzneată, organică, numeroasele insule de vibrație poetică ne fac să credem în viabilitatea trudei sale.

Mircea ANGHESCU

efuziuni „banalizat”, care vehiculează astfel de viziuni este deconcertant.

Oiștea dimineții trece prin sat, dusă de cai îndrăcili. În telegă se cetră ploaia mărunță. Căsele își ridică căciulele pe ochi. După somn. Coase de vînt tale cîntecul nopții. (In răcoarea dimineții)

Comuniunea este universală, temperamentul generos al poetului recepțînd în egală măsură (dar nu și cu egală a dîncime) mesajul vibrant al orasului, al uzinei, al căruia cloot inabusit „ca un balsam trece prin vinele mele.” Încrederea sa în marele organism al naturii, „ca fu al brazei”, îl îndreptățește o adevărată magistrală socială, în numele firii, al pămîntului „ogorît sub foaia de mîncare”. Este o pozură a atitudinilor esențiale, expurgată de lirism, suferind masivitatea, continuitatea.

Messageul social al poeziei sale este prezent peste tot, irupind cu o forță neorganizată, neconștientă, dar tenace. De fapt, orice imagine presupune, chiar dacă nu este exprimată, o tensiune socială acumulată din timpuri imemoriale, în cadrul aceluși sentiment al continuității, al vieții care cunoaște o neîntreruptă istorie, o lupă necurată, de afirmare a poporului, în care figura lui Horia, „leşit din codri răsturnat pe filele istoriei” revine simbolic. Marile evenimente ale poporului, miscarile sale tectonice către lumină, se îngîmădesc într-o „viziune apocaliptică”, după expresia fetică a lui O.V. Păpădianu, prefațatorul volumului selectiv. Expresia mesianică a acestui crez revoluționar se rotonjește într-o perspectivă rurală caracteristică, dominată de imaginile familiare ale lumii noastre țărănești proiectate la dimensiuni mitice într-un viitor luminos.

Fiecare sat e o țară, fiecare țară trece-n basm. Soarele privește prin ochelarii multumirii.

Cimpolul vieții noi își sună-nainte melodia. Florilegiul pe care îl oferă cititorului volumul selectiv Ani VII decapează o personalitate poetică distinctă, bine conturată, facînd personală a lirismului, expresia caracteristică sînt indiscutabil rodul unui temperament poetic autentic. În ciuda obstinăței poetului într-un limbaj deseori greoi, viziunea sa îndrăzneată, organică, numeroasele insule de vibrație poetică ne fac să credem în viabilitatea trudei sale.

Mircea ANGHESCU

TULBURĂTOAREA EPOCĂ A ENIGMEI...

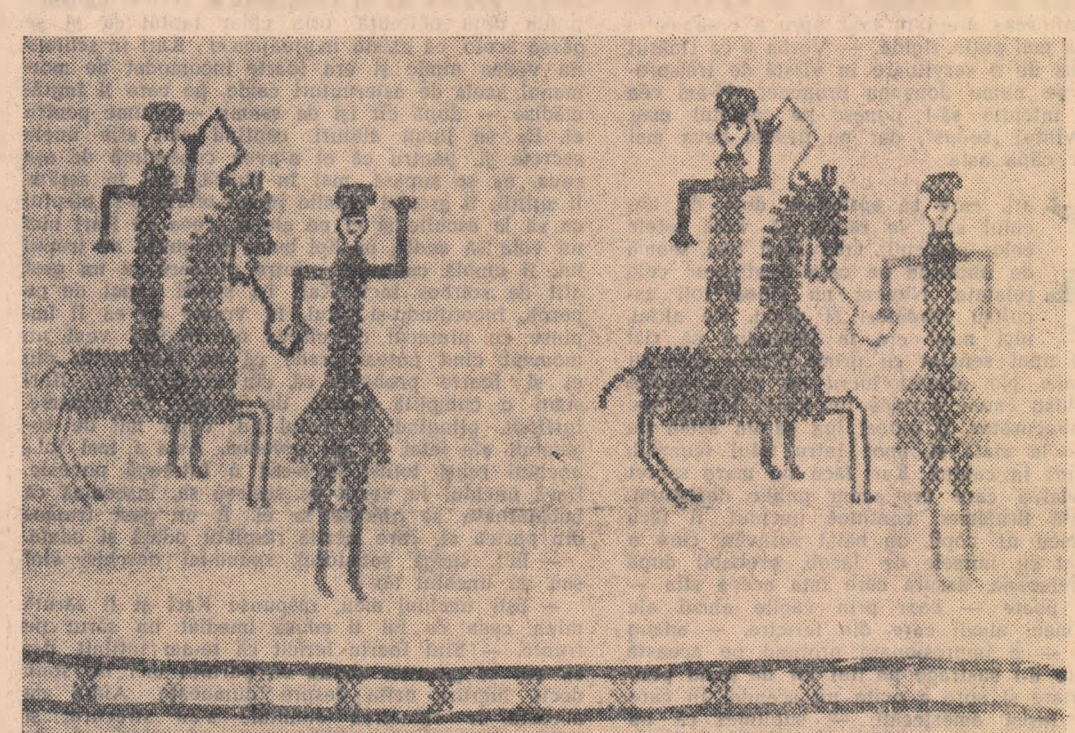
Ce s-a petrecut în spațiul carpa-dunărean în epoca premegătoare întemeierii primelor formațiuni statale românești? Sîntulțoare și tulburătoare enigmă. Acest spațiu cu muni, cîmpii și ape se încheia din nou, penitru ochiul acur al istoricului, într-un fel de hermeneutic ontologic. Intre pereții greu permeabili, pînă în clipa cînd răzbat prin ei primele loviturii energice, primele semne că cea de a doua epocă a formării poporului nostru fusese pe deplin încheiată. Sunetele sînt necleare, venite parca din zone ablatice, vestile sumare și contradictorii, mîrturiile polar opuse. Cînd s-a marvat prela această delimitare etnică și ce forme de tranziție cristalizare? Dacă spațiul sud-dunărean, antrenat mai de timpuriu în istoria majoră nu roaște desușiți numele, alături de al slavilor de sud care nîl acoperă pînă la urmă, în schimb nordul — spațiul căruia îl va reveni rolul holărților în legitimarea noastră istorică — tace încă. De fapt înțam, încercîndu-ne încă tîm voce, riscînd accouri într-un spațiu de rezonanță întins de la Marea Normanților pînă la Egee, iar urechile care ne-au auzit au consemnat în cloburi de cronică țara și neamul. Mîrturiile sînt de fantastice și vor naște cîndva poeme: O inscripție cu rune din Sjonhen — sec. XI, insula Gotland, Suedia — ne vorbește de un tînar prinț normand Ropfos pe nume, care, apucînd drumul transcontinental, spre Bizanț probabil, cade ucis de „Blakumen” unde pe aici, pe la noi. Să fi fost acești

„Blakumen” oamenii din țara „Blakumannaland” despre care vorbește cronică islandeză a lui Snorri Sturluson, evocînd expediția lui Alexie I Comnenul (1080—1118) împotriva „păgînilor” de la nordul Dunării? Dar acești Blakumen, vlahii adică, nu erau păgînii și în acest caz, Blakumen se identifiacă plauzibil, nu numai prin etimologi nordgermanic blak, cu „cumanii negri”, iar Blakumannaland cu țara lor. Expresiv și fără dubiu ne este rosît numele în epopea Niebelungilor, cîntul XXII, într-un amestec etnic foarte colorat („polani”, „sălbateci peceșeni”) și încă mai exact, antîndrînd și un simbul epic, în cronică lu Nicetas Choniates, unde se istorisește o vîntoare de zimbru în care sînt amestecați și vlahii. „Dar cînd Andronic s-a îndepărtat de țară — este vorba — de Andronic Comnenul, bânuit de umețire împotriva împăratului Manuel Comnenul și urmărit de acesta, pe la anul 1164, prin locurile noastre, — scăpînd acum din mîinle celor ce-l urmăreau și atîngînd mearșurile Galției, s-a dus la ea ca la un refugiu mîntuitor, atînd a căzut în mreșele vînturilor, căci prins de vlahi, la care ajunsesse vestea despre fuga lui, el l-au dus înapoi țării și împăratul.” O vîntoare de zimbru, antîndrînd cu două veacuri emblema heraldică a întemeierii Moldovei, o urmări fantasmic a unui perșonaj imperial, hătuit prin codri și pe margini de ape, pe un teritoriu întins de la Dunăre și pînă în negurile

de la miazănoapte; niște valahi care, departe de a fi apropiați de tînrul cnezat de Halici, se scotocesc legați de Bizanț, reprezentînd — ca și odînsară — un scut îndepărtat al imperiului. Blakumen, Blachi sau Vlahi sau Valahi, acest nume bate la poarta istoriei evoluției mediu timpuriu, antrenat uneori în suvoale străine, acoperit alțori de umbre, rupîndu-și pînă la urmă o albă proprie, defîndînd pe harta etnică a continentului așa nouă a unui neam vechi. Prin a să ultimă carte), din care am citat mai sus, prof. univ. Constantin C. Giurescu abordează țărăși spinoasa și tulburătoare problemă a formării, într-un chip pe cît de nou, pe ația de îndrăznet și de fertîl în rezultate. Aplicînd icsuși teoria materialistului istoric, eruditul profesor prnește de la premisele că primele formațiuni statale românești vor fi fost în mod logic precedate de un amplu proces de maturizare economică și socială, proces vădit, printre altele, în apariția unor relativ numeroase nuclee urbane de producție și comerț, databile încă din epoca de conviețuire a daco-romanilor cu slavii. Argumente / numismatice, epigrafice, arhivistice, filologice sînt somate, într-o cuprîndere exhaustivă, să aducă mîrturie. Vîntorul teritoriu al primelor formațiuni statale românești, a continuat a rămîne, chiar în epoca neguroasă a migrațiilor, un spațiu al unui relativ intens schimb economic, după cum o probează

tezaurile monetare care cuprînd nu numai multe din emisiunile Bizanțului, dar și pe cele ale cetăților nerbare, și chiar numeroase monete emise de califii arabi sau de regii armeni. Un hiat comercial între nord și sud, între estul și vestul continentului este exclus deci, cîtă vreme răscură drumurilor europene care tocmai pe aici, cîtă vreme chiar tranziții presupune existența unor bune condiții, de desfășurare, a unei minimum organizare locale. Fără o dezvoltare corespunzătoare a hinterlandului cum s-ar putea explica prosperitatea cetăților grecuști și geneveze de pe Dunăre sau de la țărul mării, cetăți care sînt, în primul rînd, antrepozite ale mîrțurilor bîstinașe! Examînînd contractele comerciale ale acestor cetăți — Moncastro (Ceteata Albă), Licostomo (Chilia), Vicina (Isaccea) — numai pentru Vicina s-a calculat o cifră globală de afaceri reprezentînd în anul 1281 un minimum de 33.000 de hiperperi de aur lunar — prof. C. C. Giurescu trage în chip firesc concluzia unei dezvoltări economice stabile, cel puțin pentru vecinătățile acestor cetăți. Și apoi se întrebă cu bun temei emertul istoric — „cu erau destinate mîrțurile pe care le aduceau neguștorii la Vicina, Chilia, Moncastro? Cine cumpăra postavul lombarđ și francez, țesăturile de mătase și de lîn, mîrodeniile și obiectele de podoba?” Nu numai deducția, dar și documentul istoric îi numește pe acestia: „Clieții erau — ne spune prof. Giurescu — acei „majores terrae” („mai marii pămîntului”), amintîți în 1247, în diploma Ioanîștilor, precum și acei „potentes illarum partium” („puternicii acelor părți”) — adică stăpînii feudali, vovozzii și cnezii, orașeni sau țirgoveți bogăți care scoteau la mare prisosul de grîne, ceară, sare, lemn, vite, — articole stabile ale exportului moldovenesc și mîntenesc vreme de veacuri.”

Dintre toate argumentele, ne reține cu precădere cel filozofic: țirg. Cuvînt de frontieră între două neamuri — siavi și dacoromani —, emporium al bunelor relații între ele, însemnînd o altă vîrstă a unei vechi indeletniciri — negocium, în care a cîștiga (castigare), a cumpăra (imprumutare), a cumpăra (comparare), a vinde (vedere) rămîn latine — țirgul fixează în același

PETRA ADELA (Buzău) Din „Expozitiia Republicana de arta populara” „Stergar”

lecturi intermitente (XXIX)

(Urmare din pagina 1) ciadina, a „orașelor tentaculare”, prin excelență modernă, și cu aceleași drepturi de cetățenie ca și poezia de inspirație rustică, așa cum în opera sa științifică, el, folclorist și studiul vieții pastorale, a regenerat investigațiile dialectologice, începînd sîra arhetelor, cu detalii din toate preocupările țărului, nu numai de doine și de „rînză verde”, precum cele două volume din „Gratul nostru” — așteptă cu strălucire. Textele, pe cari Eugeniu Speranția le spicuiește din articolele de la „Vieța Nouă” ale lui Ovid Densusianu sînt nu numai de calitate, dar și excelente. „Ne trebuie azi, spunea cu accent vădit profetic, Ovid Densusianu, ne trebuie azi desfurărea largă de energii; ne trebuie să deșteptăm cît mai mult cult pentru intensitatea de viață, pentru bogăția sufletească, iar literatura, pe lângă alte, e chemată să aibă această înfîsurare multitoară”. Epilogînd, în legătură cu exigențele etice ale lui Ovid Densusianu, pe tema celor două moduri de a iubi pe semenii, una convențională, lașă, a toleranți slabiciunilor, și cealaltă a adevărului spus cu franchețe, Eugeniu Speranția scrie două splendide pagini (108—109), operă a unui fin moralist, ce s-ar cuvînta citate în întregime și din care transcriu doar această concluzie: pe cît de lirică pe ația de iustă. „Cine te iubește Omenire, acela iți va bicui mai aspru păcatele, punîndu-ți vecnic în față — cu toate impoșibilitățile tale — Everestul spre care trebuie să te ridicai, cu truda, cu sforțați necurmale, cu sacrificii.” Dar arta portretistică a lui Eugeniu Speranția cunoaște și acordurile direct inspoetice, și dintre acestea, vor transcrie două crîmpite, pentru care toți discipolii marelui dascăl îl vor rămînea adfîndatori lui Eugeniu Speranția. „De la țîntua sa exteroară, sobră, austeră, dar totdeauna ireproșabil înșirată, de la fraza îndung cizelată, cîntărită, pînă la conduita socială de o intransigentă rectitudine, de o rigidi con-

secentă și de o admirabilă discreție, toată făptura sufletească a lui Ovid Densusianu s-ar asemăna cu un poem de Verhaeren turnat într-un sonet al lui Heredia — mai ales dacă ar fi cîntat pe muzică de Debussy — sună, cu niflurați explicabile la muzicologice, ce este Eugeniu Speranția, niflul crîmpit în presă pe pagină aceasta, 97, două erori de tipar: „o estești a conductei” în loc de „conduitei”, și „Heredin” pentru „Heredia”, iar al doilea cu care se și încheie excelentul capitol închinat marelui dascăl, precum urmează: „Asi’feli, toate amănuțele poziției sale ideologice, fie în literatura și istoria, fie în viața politică și socială, nu sînt decât expresia limpede a aplecărilor lui temperamentale, și toate acestea confirmă sinceritatea lui desăvîrșită, desăvîrșită la bună-credință în tot ce vorbea și în tot ce făcea. El n-avea de ce să caule aparente înșelătoare, pentru că toată strălucirea pe care o revărsa personalitatea lui era strălucirea aurtului celui mai curat” — ceea ce este nu numai cu autoritate și rașisralit exprimat, dar totodată și perfect adevărat.

Spuneam că Eugeniu Speranția face, în paginile volumului său, și istorie literară și critică și despre aceste două aspecte ale amintirilor sale pot aduce numeroase dovezi. În primul rînd sînt toate aceste detalii ce întregesc biografia lui Eugeniu Speranția însuși, de la anii de copilărie fetică, petrecută în casa părintelui său, profesorul Teodor Speranția, pe care-l și ajută, copil fiînd, la redactarea suplimentului pentru copiii al „Adevărului” sau, mai tîrziu, ca adolescent în cadrul catastrofalei epigrame din 1883, nu trebuie trecut cu vederea că printre apărătorii lui Eminescu, în condițiile și spontaneitatea, ce se cuoșce, se situau, printre primii, „Contemporanul” și Ion Nădejde; și, de asemenea, că la pagina 87 în fraza: „Sfîrșitul lui (Macedonski) s-a întîmplat: așa cum îl prevăzuse în 1862 în „Noaptea de noembrie” s-a strecurat o eroare de tipar: 1862 pentru 1882). Și, în sfîrșit, istorie literară, și utilă și de calitate, toată acea selectivă descriere analitică, cu care Eugeniu Speranția însoțete unele publicații, ca „Vieța Nouă” sau „Revista Nouă” a lui Hasdeu, despre a cărui grafică superioară, supravegîntă de însuși Hasdeu, versului liber la Minulescu e una dintre cele mai palpante. În fond e vorba de versul cel mai cuminț din lume, fragmentat după anume impulsuri afective, așa cum l-a utilizat înaintea lui Minulescu și dovezile lui E. S. sînt pereoriori) și Ovid Densusianu. Despre amplul capitol ce închină lui Horia

ferinței lui D. Caracostea, din prima serie; nu Prozo, ci Paezia zăndă de azi, remarcabil studiul, de mare amplitudine, una din primele exegeze ale poeziei noi, în care e menționat, cu juste elogi, și Eugeniu Speranția). Sub raportul criticii literare, propriu zise, als semnală contribuția lui Eugeniu Speranția în interpretarea poeziei lui Ovid Densusianu (Ervin); a lui Alexandru Macedonski, și indeosebi a „Nopții de decembrie” (trei) și comunic mai departe următoarea excelentă observație urmată de trei din minunatele strofe, în care se glorifice Bagdadul: „Ne știu, spune E. S., dacă intelectualiștii lumii arabe-orientale și în special cei ai Irakului și ai Siriei de azi cunosc strofele lui în care cîntă Bagdadul”, după care urmează cele trei strofe); a poeziei lui Ion Minulescu, a cărei originalitate, indiferent de influențele modelelor apusene, o subliniază cu limpezime. Desigur, coincidența de vocabule, ca aceea dintre anume versuri din Minulescu și Vlahuța sau Haralamb Lecca nu spun nimic. Ele sînt ceea ce Vasile Părvan, în urmărirea similitudinilor de vestigii arheologice, decorative, la carpa-dunăreni sînt în perioada a doua Halistaniană, crede a fi simplă coincidență, despre care scria: „Nu e încă influență directă occidentală, ci numai paralelism pe bază spirituală, similară”. În schimb, exemplele ce Eugeniu Speranția aduce, din „Mășterîntic” sau din Verhaeren, în legătură cu obsesia cheilor sau cu misterul fatidic al cifrelor conving, cu bună dreptate... sau, pentru a cita, în continuare, tot pe Părvan: „Totuși, perfecta unitate cu Occidentul nu întîrzie să se manifeste”. Lunga desbatere metrică, pe care Eugeniu Speranția o consacră „problemei versului liber la Minulescu e una dintre cele mai palpante. În fond e vorba de versul cel mai cuminț din lume, fragmentat după anume impulsuri afective, așa cum l-a utilizat înaintea lui Minulescu și dovezile lui E. S. sînt pereoriori) și Ovid Densusianu. Despre amplul capitol ce închină lui Horia

Furtună nu ajung numai două cuvînturi. E mai mult decît biografia unui prieten și unui camarad de literă. E un poem dedicat unei amicitii, începută din anii fragezi ai școlariității și ținută la același nivel de-a lungul anilor. Frumosele aprecieri despre opera poetică a lui Horia Furtună sînt într-un totul bine meritale. Bine meritale de asemenea și amintirea intensă, colaborării a lui Horia Furtună, la Radio. Ciclul „Bucureștilor de altă dată” ar trebui scos de sub obroz. Și azi parcă aud timbrul exultant, dulce moldovenesc, al lui H.F., clamînd și exaltînd „vacanța” școlară.

Ne mai rămîn puține rînduri pentru a vorbi despre bogatul, frumosul capitol („Bogdan Petriceiu Hasdeu”), din care se deschide volumul de „Amintiri din lumea literară” a lui Eugeniu Speranția. Scris cu evlavia, pe care i-a păstrat-o tot timpul, de trei ani de trei ani (ce îndușoară în înfîlțirea dintre bătrîntul învîțat și adolescentul ce creșcuse, în 1906, un an înainte de moartea lui Hasdeu, pe la Frascati, pe locul unde e azi palatul telefonelor) — as propune cetitorului o lectură în dublă parțidă, tocmai pentru a surprinde diferențele de timbru: de o parte capitolul autorului nostru, de altă insidiosul reportaj „O vizită la castelul Iulia Hasdeu”, pe care Caragiale îl publică în „Epoca” din 1897. Experiența, pe care, din nefericire, nu o putem realiza noi, merită să fie înconșată. În schimb, putem să ne ridicăm o chestiune de ordin mai general, pe care Eugeniu Speranția o pune în termenii rășpiciți și a cărei soluție nu trebuie să se lase așteptată. E vorba de restaurarea castelului de la Cîmpina, unde, după moartea lui Hasdeu, și-a mutat definitiv cuibul pe care l-a construit după indicațiile arhitectonice ale fetei, și care e atîzată casa memoriale. În calitate de asoapte, în ne-numarate rînduri, al castelului, Eugeniu Speranția este prietenul și mai îndrăpățit și observte alți lipsuride, cît și disonanțele, uneori grave, ale acestor restaurări. Lipsesc,

evident, toate cele ce au fost jefuite, după moartea bătrînului mag, de către grijulii intenționali ai castelului. Însă ei sînt cunoscuți. S-au întreprins, oare, toate cercetările pentru a descoperi urma atitor lacune de mobilier, autentificate la Lipsesc: stătuiele celor 12 apostoli, copii după Cina cea de taină a lui Iu Vinci; fotoliile cu medalioanele seifilor revoluției de la 48, trunchiul de nuc devenit masă vie, lipsesc cele cinci mîi de volume, ridicale, părăse, de ocupația nazistă (care a restituit, totuși, galeriile de artă), fără a mai vorbi de gresălia de a fi dat castelele altă înfășurare, decît cea sumară, sau de a pîta bufină și alte gogorie în camera obscură, zisă de spiritiștii. Toate acestea le denunță Eugeniu Speranția. Iar la toate nu văd decît o soluție: ca onoratul consiliu al muzeelor din C.S.C.A. să apeleze la bunele oficii ale lui Eugeniu Speranția, pentru că în calitate de expert, să purcească la singura restaurare onorabilă, aceea care ține în seamă spiriul și voița reputatului castelan. Căsele memoriale nu se fac nici a apropiatului, nici cu ziduri roșe și nici, mai ales, cu trucaje pierice.

Cu totul altă e timbrul volumului, simplu intitulat „Amintiri” (Editura pentru literatură, 1967) al lui Isăia Răcăciuni. Așa cum altul e timbrul „Cărții albe”, din care profesorul Al. Rosetti a publicat pagini cu osebire savuroase, și altul — honni soi qui mai y pense — al memoriorii lui C. Argetoianu — mare bîndit (e vorba de omul politic) dar și mai mare scriitor și din ale cărui desînșurări „Magazinul istoric” a tipărit tot atîtea magistrale fragmente, ce vin să confirme, documentar vorbind, atîtea prospectiuni „scandalose” din romanul lui Zaharia Stancu, și pe care editorul M. C. Stănescu, are obligația să le dea, cît mai neîntîrziat și cu cît mai puține omisiuni, în stampă. Cartea lui Isăia Răcăciuni e o carte a prieteni, prin care trec, ca-ntr-o lungă procesiune, unii după alții, resuscitați sau readuși în memo-

